

Саха республикатын
Ньурба улуунун хаһыата
Хаһыат 1937 сылтан тахсар2023 сыл балаҕан ыйын
14 күнэ
Чэппиэр ● 36 № (12060)

НЬУРБА

ОГНИ НЮРБЫ

12+

 Быыбар-2023

Ньурбалар көхтөөхтөрүн көрдөрдүлэр

Лена ПЕТРОВА.

Балаҕан ыйын 8-10 кк. Ньурба улуунун олохтоохторо дойдубут инникитин түстүүр улахан бэлитиичэскэй суолталаах СӨ Ил Дарханын, Ил Түмэн уонна улуус Сүбэтин дьокутааттарын, итини таһынан Хангалас, Чуукаар нэһиликтэрин олохтоохторо нэһиликтэрин баһылыктарын таллылар. Буоларын курдук, 31 быыбардыыр учаастактар бары сарсыарда 8 ч үлэлэрин саҕалаабыттар. Ол иһигэр Накыын вахтовай бөһүөлөгэр быыбардыыр учаастак үлэ эрэһимин учуоттаан сарсыарда 6 чаастан үлэтин саҕалаабыта.

Ньурба улуунун территориянай быыбар хамыһыһыатын бэрэссэдээтэлэ Наталия Петрова иһитиннэрбитинэн, улуус үрдүнэн өрөспүүбүлүкэ таһымнаах быыбарга быыбардааччылар испииһэктэригэр - 17383, улуус Сэбиэтин дьокутааттарын быыбарыгар 17496 киһи киллэрилиннэ.

Быыбар учаастагар киирэр дьон металлческой раамканан аастылар, полиция үлэһиттэрэ дьуһуурустубалаатылар, кэтээн көрөөччүлэр үлэлээтилэр.

Быйыл балаҕан ыйын 4 күнүгэр диэри быыбар күн куоластыыр учаастагар суох буолар дьон сайабылыанна суруйан (барыта 428 сайабылыанна), атын учаастактарга куоластыыр кыах бэрилбитэ. Маны таһынан доруобуйаларынан хааччахтаах, учаастакка кэлэр кыаҕа суох аҕам саастаах дьон сайаапка биэрэн дьиэлэригэр куоластаатылар. Быыбар көхтөөхтүк ааста, Ньурба улуугар 60,95% киһи кытынна.

Бастакы күн быыбардааччы 33,8% кэлэн куолаһын биэрдэ. Испииһэскэй киирбит 17383 киһиттэн 5878-на. Өрүү да буоларын курдук Хорула, Дьаархан, Киров, Үөдэй, Хангалас олохтоохторо бу күн улахан аңаардара куоластаабыта.

Иккис күн куоластааччы 49% тийдэ, ол эбэтэр эбии 2681 киһи сырытта.

Хорула, Үөдэй, Дьаархан, Киров көрдөрүүтэ 70% табыста.

Ньурба куорат уокуруктарыгар куоластааччы ахсаана 33% - 47% халбанһыр.

Муниципальная быыбардарга көрдөрүү 44,58%, ол эбэтэр 7799 киһи.

Быыбар үһүс күнүгэр 10 ч Ньурба улуугар СӨ Ил Дарханын уонна партиянай испииһэтинэн Ил Түмэн дьокутааттарын быыбарыгар кыттыы 50,71%, ол эбэтэр 8815 киһи кэлэн куоластаата.

Ил Түмэннэ Ньурбатааҕы биир мандааттаах уокуругунан куоластааһынна 8373 киһи кытынна (48,17%). Улуус Сүбэтин быыбарыгар дьон кыттыыта 45,29%-на тэннэстэ (7924 киһи). Итини сөргэ нэһиликтэрин баһылыктарын талар Хангаласка уонна Чуукаарга дьон быыбарга кыттыыта туһааннааһынан 58%-на уонна 53,3%-на тэннэстэ.

Быыбар бүтэһик үһүс күнүгэр дьон кэлиитэ биллэ аҕыйаата. Киэһэ 18 ч куоластааччы ахсаана 60% тийдэ.

Киэһэ 20 ч 31 учаастак үлэтин түмүктээн долгутуулаах куолаас ааҕааһына саҕаланна. Бастакынан Хангалас уонна Чуукаар нэһиликтэрин баһылыктарын талы түмүктэрэ билиннилэр (*сипилиһи хаһыат 2 стр. ааһын*).

Ньурба улуугар Ил Дархан быыбарыгар Айсен Николаев 88,68% куолаһы ылан эрэллээхтик инники күөһүнэ табыста.

Партияларга "Биир ньыгыл Арассыһа" 62,39 киһи куолаһын биэрдэ.

Биир мандааттаах быыбардыыр уокурукка Георгий Русланович Балакшинна 53,40 киһи итэҕэлин биллэрдэ.

Маны тэнгэ улуус Сүбэтин дьокутааттарын таллылар.

Үс күннээх быыбардар туох да кэһитэ суох аастылар, Ньурба улуунун олохтоохторо өссө төгүл көхтөөхтөрүн көрдөрдүлэр.

Аны кэлэр сыл кулун тутарыгар Дойдубут Бэрэсидьиэнин талыахпыт.

Быыбар түмүктэрин кэлэр балаһаҕа эмиз билсин.

НЮРБИНСКАЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ

РЕШЕНИЕ № 54

11 сентября 2023 г.

О результатах выборов народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по республиканскому избирательному округу

На основании протокола территориальной избирательной комиссии Нюрбинского района от 11 сентября 2023 года о результатах выборов депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва, согласно которому в голосовании приняли участие 10592 избирателей, руководствуясь статьей 82 Закона Республики Саха (Якутия) «О выборах народных депутатов Республики Саха (Якутия)», территориальная избирательная комиссия, решает:

- Признать выборы народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по республиканскому избирательному округу состоявшимися и результаты выборов - действительными.
- Утвердить протокол № 1 Нюрбинской территориальной избирательной комиссии № 021 об итогах голосования по выборам народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по республиканскому избирательному округу.
- Направить настоящее решение в Центральную избирательную комиссию Республики Саха (Якутия).
- Опубликовать настоящее решение а также данные о числе голосов избирателей, полученных каждым из зарегистрированных кандидатов народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по республиканскому избирательному округу на официальном сайте муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) согласно приложению.

Председатель ТИК Н.С. ПЕТРОВА.
Секретарь ТИК А.Р. ЕГОРОВА.

Приложение к решению
территориальной избирательной комиссии
от 11.09.2023 года № 54

ДААННЕ О ЧИСЛЕ ГОЛОСОВ ИЗБИРАТЕЛЕЙ, ПОЛУЧЕННЫХ КАЖДЫМ ИЗ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ СПИСКОВ КАНДИДАТОВ ПО РЕСПУБЛИКАНСКОМУ ИЗБИРАТЕЛЬНОМУ ОКРУГУ

Приняли участие в голосовании – (10592) избирателей (60,95%)

Список зарегистрированных кандидатов по республиканскому избирательному округу внесенных в избирательный бюллетень	Число голосов избирателей, поданных за каждого зарегистрированного кандидата	
	абсолютное значение	в процентах от числа избирателей, принявших участие в голосовании
Якутское региональное отделение Партии «ЕДИНАЯ РОССИЯ»	6608	62,39%
РО в РС(Я) ПАРТИИ НОВЫЕ ЛЮДИ	2160	20,39%
Якутское республиканское региональное отделение КИРФ	941	8,88%
Якутское отделение партии «СПРАВЕДЛИВАЯ РОССИЯ-ЗА ПРАВДУ»	564	5,32%
Якутское региональное отделение ЛДПР	101	0,95%
ПАРТИЯ «РОДИНА» в Республике Саха (Якутия)	25	0,24%

Приложение к решению
территориальной избирательной комиссии
от 11.09.2023 года № 53

ДААННЕ О ЧИСЛЕ ГОЛОСОВ ИЗБИРАТЕЛЕЙ, ПОЛУЧЕННЫХ КАЖДЫМ ИЗ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ КАНДИДАТОВ ГЛАВЫ РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)

Приняли участие в голосовании – (10592) избирателей (60,95%)

Фамилии, имена, отчества внесенных в избирательный бюллетень зарегистрированных кандидатов	Число голосов избирателей, поданных за каждого зарегистрированного кандидата	
	абсолютное значение	в процентах от числа избирателей, принявших участие в голосовании
Николаев Айсен Сергеевич	9392	88,68%
Губарев Виктор Николаевич	613	5,79%
Борисов Игорь Алексеевич	264	2,49%
Парахин Гаврил Павлович	124	1,17%

НЮРБИНСКАЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ

РЕШЕНИЕ № 53

11 сентября 2023 г.

О результатах выборов Главы Республики Саха (Якутия)

На основании протокола территориальной избирательной комиссии Нюрбинского района от 11 сентября 2023 года о результатах выборов Главы Республики Саха (Якутия), согласно которому в голосовании приняли участие 10592 избирателей, руководствуясь статьей 63 Закона Республики Саха (Якутия) «О выборах Главы Республики Саха (Якутия)», территориальная избирательная комиссия, решает:

- Признать выборы Главы Республики Саха (Якутия) состоявшимися и результаты выборов - действительными.
- Утвердить протокол № 1 Нюрбинской территориальной избирательной комиссии № 021 об итогах голосования по выборам Главы Республики Саха (Якутия).
- Направить настоящее решение в Центральную избирательную комиссию Республики Саха (Якутия).
- Опубликовать настоящее решение а также данные о числе голосов избирателей, полученных каждым из зарегистрированных кандидатов Главы Республики Саха (Якутия) на официальном сайте муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) согласно приложению.

Председатель ТИК Н.С. ПЕТРОВА.
Секретарь ТИК А.Р. ЕГОРОВА.

Окружная избирательная комиссия Нюрбинского одномандатного избирательного округа № 13 по выборам народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва

РЕШЕНИЕ №27

11 сентября 2023 г. г.Нюрба
О результатах выборов народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по Нюрбинскому одномандатному избирательному округу № 13

На основании протокола окружной избирательной комиссии Нюрбинского одномандатного избирательного округа № 13 по выборам народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва от 11 сентября 2023 года о результатах выборов народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по Нюрбинскому одномандатному избирательному округу № 13, руководствуясь статьей 80 Закона Республики Саха (Якутия) «О выборах народных депутатов Республики Саха (Якутия)», окружная избирательная комиссия Нюрбинского одномандатного избирательного округа № 13 решает:

1. Признать выборы народных депутатов Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по Нюрбинскому одномандатному избирательному округу № 13 состоявшимися и результаты выборов - действительными.

2. Считать избранным народным депутатом Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по Нюрбинскому одномандатному избирательному округу № 13 Балакшина Георгия Руслановича, получившего наибольшее количество голосов избирателей - (5359), что составляет 53,40 процента от числа голосов избирателей, принявших участие в голосовании.

3. Опубликовать настоящее решение, а также данные о числе голосов избирателей, полученных каждым из зарегистрированных кандидатов в народные депутаты Республики Саха (Якутия) седьмого созыва по Нюрбинскому одномандатному избирательному округу № 13 в средствах массовой информации (прилагаются).

**Председатель ОИК Н.С. ПЕТРОВА.
Секретарь ОИК А.Р. ЕГОРОВА.**

*Приложение к решению
окружной избирательной комиссии
от 11.09.2023 года № 27*

ДАННЫЕ О ЧИСЛЕ ГОЛОСОВ ИЗБИРАТЕЛЕЙ, ПОЛУЧЕННЫХ КАЖДЫМ ИЗ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ КАНДИДАТОВ В НАРОДНЫЕ ДЕПУТАТЫ РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) СЕДЬМОГО СОЗЫВА ПО НЬУРБИНСКОМУ ОДНОМАНДАТНОМУ ИЗБИРАТЕЛЬНОМУ ОКРУГУ № 13

Приняли участие в голосовании – (10035) избирателей (60,46%)

Фамилии, имена, отчества внесенных в избирательный бюллетень зарегистрированных кандидатов	Число голосов избирателей, поданных за каждого зарегистрированного кандидата	
	абсолютное значение	в процентах от числа избирателей, принявших участие в голосовании
Балакшин Георгий Русланович	5359	53,40%
Иванов Александр Игнатьевич	3731	37,18%
Осипов Степан Викторович	591	5,89
Васильева Нарыйаана Николаевна	190	1,89

Итоги выборов глав Кангаласского и Чукарского наслегов

Стали известны итоги выборов глав Кангаласского и Чукарского наслегов.

Главой Кангаласского наслега переизбран действующий глава Серафим Александрович Винокуров, за него было подано 150 голосов. За Григорьеву Сардану Владимировну проголосовали 63 чел. В Чукарском наслеге главой стал Фе-

доров Артур Юрьевич, преподаватель Якутского педколледжа. Его кандидатуру поддержали 147 избирателей. За действующего главу наслега Степанова Владимира Петровича было подано 137 голосов.

Собств.инф.

Тыа хаһаайыстыбата

Үүт тутуутун былаана 80,4% туолла

Геннадий АНТОНОВ.

Улуустаабы тыа хаһаайыстыбатын оперативнай субуоккатынан, балаҕан ыйын 12 к. туругунан улуус үрдүнэн барыта 30П,6 т үүт тутулунна, сыллаабы былаан 80,4% туолла.

Ол иһингэр Ньурба к. – 50 т (72%), Акана – 109,6 т (65%), Маалыкай – 251 т (82%), Дьиикимдэ – 45,7 т (74%), Үөдэй – 14,8 т (69%), Дьаархан – 231 т (86%), Хаңалас

– 98,3 т (73,7%), Күндээдэ – 610 т (80%), Малдьаҕар – 67 т (101,6%), Өгөлдө – 96 т (72,2%), Хатыы – 65,3 т (88,3%), Октябрьскай нэһилиэк – 26,6 т (64,2%), «Ньурба-Агро МТС» – 184,7 т (85,3%), Ньурбачаан – 74,5 т (86%), Сүлэ – 83 т (67,6%). «Сибиктэ» бааһынай хаһаайыстыба – 350,9 т (87,7%), Таркаайы нэһилиэгэ – 214 т (86%), Маар – 82,6 т (74,8%), Хорула – 314 т (76,7%), Чаппанда – 15 т (87%) уонна Чуукаар 26 т (88,6%) туттардылар.

НЬУРБИНСКАЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ

РЕШЕНИЕ № 55

11 сентября 2023 г.

О результатах выборов депутатов представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва по одномандатным избирательным округам

На основании протокола территориальной избирательной комиссии Нюрбинского района от 11 сентября 2023 года о результатах выборов депутатов представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва по одномандатным избирательным округам, согласно которому в голосовании приняли участие 9649 избирателей, руководствуясь статьями 82 и 88 Закона Республики Саха (Якутия) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», территориальная избирательная комиссия, решает:

1. Признать выборы депутатов представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва по одномандатным избирательным округам состоявшимися и результаты выборов - действительными.

2. Признать избранными депутатами представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва по одномандатным избирательным округам (приложение).

3. Опубликовать настоящее решение, а также данные о числе голосов избирателей, полученных каждым из зарегистрированных кандидатов в депутаты представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва по одномандатным избирательным округам, на официальном сайте муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) согласно приложению.

**Председатель ТИК Н.С. ПЕТРОВА.
Секретарь ТИК А.Р. ЕГОРОВА.**

*Приложение
от 11 сентября 2023 года № 55*

ДАННЫЕ О ЧИСЛЕ ГОЛОСОВ ИЗБИРАТЕЛЕЙ, ПОЛУЧЕННЫХ КАЖДЫМ ИЗ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ КАНДИДАТОВ В ДЕПУТАТЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЬНОГО ОРГАНА МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «НЬУРБИНСКИЙ РАЙОН» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) ВОСЬМОГО СОЗЫВА

Фамилия, имя, отчество зарегистрированного кандидата в депутаты представительного органа муниципального района «Нюрбинский район» Республики Саха (Якутия) восьмого созыва	№ одномандатного избирательного округа	Количество голосов избирателей, поданных за кандидата	% от числа избирателей, принявших участие в голосовании
Акимов Иван Акимович	1 Убоянский	352	46,61%
Федотов Руслан Дмитриевич		96	27,27%
Васильева Нарыйаана Николаевна		47	13,35%
Костин Антон Васильевич	2 Механизаторский	361	75,52%
Плотников Сергей Прокопьевич		96	20,08%
Софронова Ирина Дмитриевна	3 Дорожный	251	53,29%
Горбатов Андрей Вячеславович		211	44,80%
Гаврильев Иван Дмитриевич		355	57,72%
Петров Арсен Николаевич	4 Советский	239	38,86%
Михайлова Нюргуяна Михайловна		305	76,83%
Николаев Арсений Владимирович	5 Партизанский	76	19,14%
Таурский Меркурий Юрьевич		452	73,14%
Сергин Валерий Степанович		140	22,65%
Васильева Валентина Романовна	6 Портовской	211	62,61%
Мартынова Роза Прокопьевна		114	33,83%
Владимирова Валерия Гаврильевна	7 Центральный	83	43,49%
Сербина Лариса Викторовна		80	26,05%
Степанова Елена Руслановна		58	26,05%
Захарова Матрена Прокопьевна	9 Октябрьский		
За		588	87,76%
Против		71	10,60%
Елеусизов Юрий Багдалевич	10 Тыаликинский	402	67,22%
Игнатьев Владимир Андреевич		166	27,76%
Осипов Петр Аркадьевич	11 Пригородный	350	50,58%
Никифоров Сергей Валерьевич		333	48,12%
Дмитриев Ньургун Ахметович		372	59,81%
Алексеев Александр Прокопьевич	12 Кюндядинский	173	32,64%
Сухаринов Игорь Николаевич		35	5,63%
Васильев Сергей Викторович		39	43,56%
Васильев Альберт Иванович	13 Мархинский	103	33,70%
Михайлов Дмитрий Александрович		25	21,37%
Васильев Альберт Алексеевич		83	77,49%
Николаев Виссарион Егорович	14 Таркаинский	27	21,58%
Иванов Данил Валерьевич		407	73,47%
Николаев Никита Николаевич	15 Сайылыкский	119	21,48%
Никифоров Артем Иванович		461	68,09%
Винокуров Аркадий Иннокентьевич		172	25,41%
Кутанов Михаил Васильевич	16 Кангаласский	37	5,47%
Моисеев Владимир Степанович		228	46,72%
Иванов Александр Григорьевич		191	39,14%
Афанасьева Татьяна Николаевна	17 Чукарский	57	11,68%
Матвеев Владимир Дмитриевич		273	68,25%
Михайлов Александр Николаевич	18 Малькайский	125	31,25%
Ушканов Леонид Владимирович		261	60,56%
Васильев Егор Андреевич		145	33,64%
Осипов Алексей Петрович	19 Мегежекский	22	5,10%

Өрөспүүбүлүкэбэ – Үлэ, улууска – Олохтох онгортон таһаарыны сайыннарыы сыллара

«Үлэлиир киһиэхэ араас көмө баара абыраллаах»

Геннадий АНТОНОВ.

Ааспыт ыйга Бүлүү улуустарын социальнай эйгэтин үлэһиттэрин зональнай сэмнээр-сүбэ муньах кэмигэр Нурба к. олохтооҕо Меркурий Казаков быыстапкага кыттыбыта.

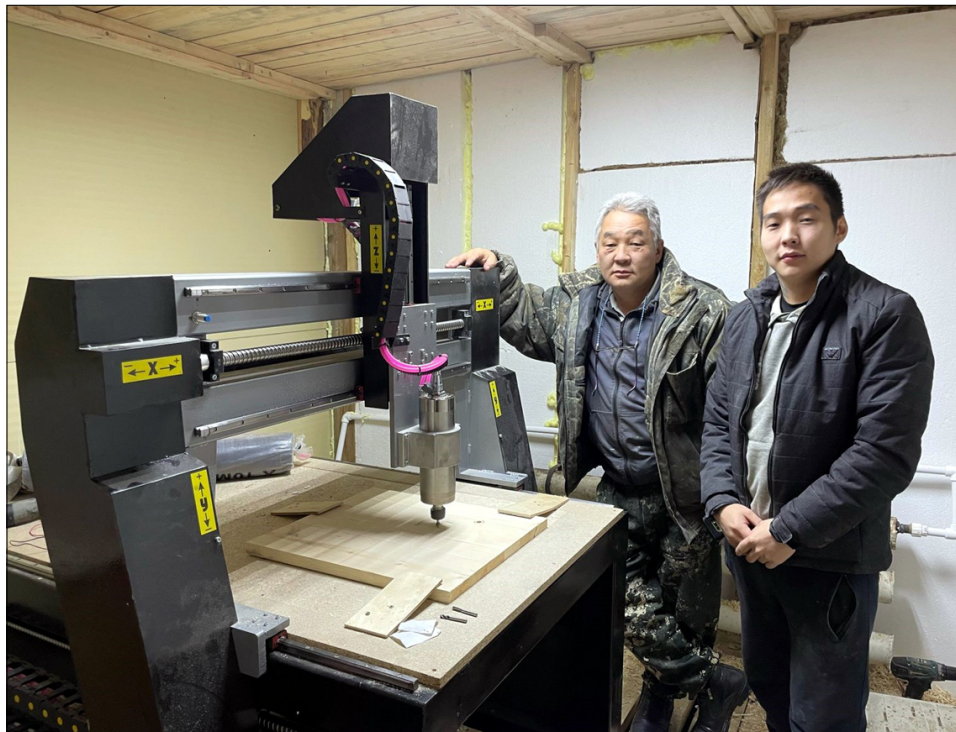
28 саастаах, 2 оҕолоох ыал аҕата. Уһаммыта 4 сыл буолбут. Дьон сакааһынан тиит, бэс мастартан дьэ тээбириннэрин барытын онгорор. Бэйэ дьарыктаах быһытынан үлэлиир.

«Бастаан тутууга үлэ-лээбитим, ол сылдьан дьон мастан хайдах уһанарын көрөн бастаан на-личниктары онортоон, ус-тунан маһынан сөбүлээн уһанар буолбутум, - *диэн кэпсэтир Меркурий Казаков.*

- Бастаан бэйэм кыахпынан үлэ-лээбитим. Сүрүннээн куукуна мизэлиин, остуол, олоппос, ыска-мыйка уо.д.а. онгоробун.

Социальнай хантараагынан 250 тыһ. солк. биэрбиттэрэ. Токарнай станогу уо.д.а. уһанар тэрили атыыласпытим. Былырын бырайыак онгортон көмүскээн, 350 тыһ. солк. улуус баһылыгын гранын ылбытым. Ол харчытыгар ЧПУ станок булуммутум. Оһуордаах-мандардаах иһиттэри, но-буордары онгорор буол-бутум.

Улууспутугар манньк көмөлөр бааллара абырал-лаах дьыала. Бэйэ дьыалатын сағалыыр эбэтэр сайыннара бағалаах дьон ылыммыт былаанын

Мас уустара Александр, Меркурий Казаковтар.

олоххо киллэрэригэр улахан төһүү буолар. Та-баарым хамағатык атыыга

барар, дьон манньк онго-луктарга наадыйар эбит. Билигин дууп уонна тиит

мастан киһи уһуохтарын онгортон сағалаатым».

Кэпсэтиигэ Меркурий ағата Александр Казаков кыттыһар: «Нурбаға 2D, 3D модель онгорор идэлээх дьон наада эбит. Бу бүтүн өрөспүүбүлүкэ да үрдүнэн кыһалғалаах боппу-роос быһыылаах. Биһиги көрдөөн-көрдөөн соғу-руу куораттарга эрийэн сакаастаан онгортобут. Дьингинэн, итиннэ киһи биисинэс курдук туһунан дьарыктаныан, эдэр дьон үөрэнэн итинниккэ ыл-сыахтарын сөп этэ. Олох ирдэбилинэн ЧПУ станок-тар элбээн иһэллэр. Ону санаттан сағаны онгорор-го анал бэлэмнээх-үөрэх-тээх киһи наада».

«Үөрэҕири» национальнай бырайыак

Балажан ыйын 12 күнүгэр Нурба 3 N-дээх алын сүһүөх оскуолатыгар саахымат кылааһа аһылынна.

Билигин түргэнник, тэ-тимнээхтик сайдар олох кэмигэр саахымат оонньуута оҕо интеллектуальнай өйө-санаата сайда-рыгар, тобуллаҕас өйдөөх буоларыгар, элбэх туһа-лаах хаачыстыбалары иһгэринэри гэр улахан көмөлөөх. Ол иһин биһиги улууспутугар оғолор орто-лоругар саахымат оонньу-утун сайыннарыыга ураты болғомто уурулла-рын кэм-кэрдии ирдиир. Ол курдук, биһиги Нурба 3-с N-дээх алын сүһүөх оскуолабытыгар 1 "б" кы-лааска саахымат кылааһа арыллытыгар дириэктэ-рбит Петр Петрович Кузьмин эғэрдэ тылынан сағаланна.

Саахымат кылааһа аһылынна

Ол кэннэ бэйэтин итии истин эғэрдэтин тиэртэ Нурба оройуонун аға ба-һылыгын солбуйааччыта, саахымат федерация-тын салайааччыта Эдуард Николаевич Мрякянов уонна кыра сэмэй бэлэх туттарда. Салгы тылы Нурба куораттааҕа ба-

һылыга Геннадий Василь-евич Игнатъев үөрүүлээх быһыыга-майгыга бэйэ-тин бэлэхтэрин туттарда. Оройуоннаағы үөрэҕи-рии салалтатын салайаач-чытын солбуйааччыта Лена Мартыновна Кото-конова эғэрдэ тылларын эттэ. Бүгүнгү үтүө күнгэ

оскуолабытыгар саахымат кылааһа арыллытыгар күүс-көмө буолбут меце-наппыт Степан Викторо-вич Осипов бэлиэ күнүнэн эғэрдэлээтэ.

Оғолорбут саахымат туһунан хоһоон эттилэр, үгкүүлээтилэр. Саахы-мат кылааһыгар учуута-лыннан ананна саахыматы өрө тутар, Нурба оройуо-нугар биллэр шахматист Иванов Геннадий Игнатъ-евич. Эссэ биир саамай күндү ыалдытынан буолла Семенов Валерий Федорович, Нурба оро-йуонун биир биллэр шах-матһа. Түмүгэр, оғолор улахан дьону кытта оонньоон көрдүлэр.

Э.Г.ГАГАРИНА,
дириэктэри итэр-үөрэтэр үлэбэ солбуйааччы.

Олохтоох салайыныы

Нэдиэлэ сонуннара

Быйылгы улахан суолталаах бэлитичэскэй түгэн – СӨ Ил Дарханын, партиянай испиһэгинэн уонна 1 мандаттаах уокуругунан Ил Түмэн дьокутааттарын, улуус Сүбэтин дьокутааттарын уонна Хангалас, Чуукаар нэһилиэктэрин баһы-лыктырын быыбара этэннэ аһан номнуо исто-рияға киирдэ.

СӨ Ил Дархана Айсен Николаев 5 сыллаағыта быыбарга улууспутугар 85,21%-ны ылбыт буол-лағына, бу буолан ааспыт быыбарга кыттыбыт дьонтон 88,68%-нара киһиэхэ куоластаатылар.

Баартыа испиһэгинэн уонна 1 мандат-таах уокуругунан Ил Түмэн быыбарыгар «Биир ньыгыл Арассыһа» - 62,39% уонна Георгий Ба-лакшин – 53,40% ылан эрэллээхтик кыайдылар. Билэрбит курдук, «Биир ньыгыл Арассыһа» баартыа регионнаағы бөлөвүн Ил Түмэн сис кэ-митизэтин бэрэссэдэтэлэ Владимир Прокопьев баһылыр-көһүлүүр. Итини таһынан Дьокуускай к. быыбардыр уокуруктарыттан турбут Антони-на Григорьева, Юрий Николаев уонна Светлана Давыдова эмиэ Ил Түмэн дьокутааттарынан та-лылыннылар. Кэлин биллибитинэн, «Саға дьон» баартыа испиһэгинэн Александр Иванов эмиэ дьокутаат мандаатын ылар буолла. Инньэ гынан Ил Түмэннэ Нурба улууһуттан төрүттээх 6 дьо-кутаат баар буолар.

Улуус Сүбэтигэр сүрүннээн «Биир ньыгыл Арассыһа» баартыа туруорбут дьоно кыай-дылар.

Олоғу-дьаһағы хааччыыы

Ааспыт нэдиэлэбэ баһаарынайдар Нурба к. Энергетик кыбаарталыгар уонна Лесная уул. баар аадырыстарга «кородай самыкаанһа» буол-бутугар ынгырык киирэн тахса сылдьыбыттар. 05.09.23 с. Күндээдэбэ 1954 с. т. киһи Арағастаах-ха сир астыы баран сүппүтүн көрдөөн, Киэҥ Маар диэн сиргэ өлө сытарын булбуттар, киһи өлбүт тө-рүөтүн быһаарарга экспертиза ытытыллар.

Ааспыт нэдиэлэбэ полицияға 67 сайабы-лыанһа киирбит, 6 буруй оғоһулулбут. 71 боро-токуол толоруллубут, ол иһигэр уопастыбаннай миэстэбэ итирик сылдьыы иһин – 7. ГАИ отдель-нан 49 боротокуол толорулунна, ыстарааптыыр стоянкаға 5 массыына туруорулунна, правата суох – 3, итирик туруктаах 2 суоппар тутулун-нулар.

Сүлэбэ сүөһү ыарыытынан сибээстээн каран-тин биллэриллэн турар, нэһилиэк бааһынай ха-һаайыстыбаларыгар 17 тарбыйах өллө. Билигин тарбыйах өлүүтэ тохтоото кэриэтэ, официальной иһитиннэри тахсыта.

Тыа хаһаайыстыбата

Улууска 31450 т оттонно, сезоннаағы соруудах 104% туолла.

Үт соғотуопката 3011,6 т буолла (80,4%) буолла.

Хаһаайыстыбалар сиилэскэ анаан ыспыт бур-дуктары хомуйан сиилэсти сылдьаллар. Итини сэргэ оғуруот астарын хомуура ытытыллар. Нурба-батаағы сүөһү аһылыгын хампаанһата 300 кг элбэх сыллаах от сиэмэтин хомуйда.

Доробуйа харыстабыла

Улууска грипп утары вакцина: «Ультрикс квадри» оғо дозировката; «Ультрикс квадри» уонна «Совигрипп» улахан дьон дозировката кэл-лилэр. Бу нэдиэлэттэн ОРВИ-ны утары быһыы биэриитэ сағаланар. Ааспыт нэдиэлэбэ 2 оғо тө-рөөтө, 3 киһи өллө.

Бу нэдиэлэтэбэ тэрэһиннэр

12.09.23 с. «Бастын настаабынһык» куонку-рус, эмиэ бу күн Чуукаарга кинозал, Олохтоох кө-вүлэһиннэри өйүүр бырагырааманан өрөмүөн-нэммит ыһахтыыр сирдэрэ аһыллар.

15.09.23 с. Амакинскэй экспедиция 70 сылы-гар анаан, Нурба к. Геологтар сквердэригэр мас олордута.

Улуус дьаһалтатын пресс-сулууспата.

Демография

Афанасий ИВАНОВ.

Өрөспүүбүлүкэбит нэһилиэнньэтин ахсаана мөлүйөҥүгэ тийбитэ ама, кими үөрдүбэт буолуоҕай - төһөнөн элбибит даҕаны оччонон күүһүрүөхпүт турдаҕа. Дойду айар-тутар, онгоруу таһаарар кыаҕа киһи хапытаалын кытта быһаччы сибээстээҕэ өйдөнөр, онон бу билингги тэтиммит муоһатын ыппаттыы тутарбыт наада.

Санаттахха, күн бүгүн Россияҕа демографической балаһыанньа үүт тураан үчүгэй диригтэн арыый да тэйиэс. Дааннайдары сыһыан үөрэттэххэ, нэһилиэнньэ ахсаан өтүгүнэн эбиллиитэ бытаан, аны туран тас миграция онуоха эмиэ охсууну онгорор. Ити тас судаарыстыбаларга оҕонньор-эмээхсин көспөттөр, фертильнэй (оҕолонор) саастахтар тахсаллар. Биллэн турар, ким ханна олооро-үлэлиирэ Төрүт Сокуонунан мэкитилэнэр, онон манна хом санаа дорҕооно даҕаны суох буолуохтаах.

***

Кырдыҕа, биһиги дойдубут курдук дьэ кэргэн үйэлээх сыаннастарын өрө тутуучулар олус элбэхтэрэ суохтар. Кистээбэккэ эттэххэ, отуттан тахса сыл сайдыы арҕаангы моделларын тутуспут дьэ кэргэн институтун эмиэ түөрэннэтэ сыста. Хата, уот болдьох өйдөөн омсолоох көстүүлэртэн аккаастанар суолга турунубут, онон чөл өйүнэн-санаанан удьуор утума уһаан-тэнийэн иһиэҕэ. Орто туруу бараан дойдуга мэн да саҕа алҕаһы онгорботох суоҕа чуолкай, онон буолуо, Таһара кинигэтигэр суруллубут хап-хаптар көстөн кэллэ.

...Болуосакка мустубут уордайбыт-кыынныбыт дьон биир дьахтары буруйдаах, айыылаах-харалаах дьон таһынан тамнаан дьукутаары турдахтарына Христос эппит: "Эһиги арай кып-кыра да алҕаһы-сыысхалы онгорботох буоллаххытына кинини сууттуур кыахтааххыт...". Ити тыл кэнниттэн били дьон уолҕамдылары ааһан таастарын сиргэ тамныыр аатыгар барыттар, алҕас онгоһуллар - көннөрөр үлэ ирдэнэр.

***

Аны Кытайдары санаан ыллым. Өйдүүрбүт курдук, хас да сыллар угуордарыгар миллиартан тахса нэһилиэнньэлээх бу судаарыстыба аһара элбээтибит дьэ дьэ кэргэн суыччаах биир оҕолоох буолуохтаах дьэ политиканы ыппыта. Дэг эриэккэскэ иккистээн оҕолоннохторуна нолуок хабатыгар киирэллэрэ. Маны таһынан оҕурук өйдөөх кытайдар бу политика сыһыатын ааһан суоттаан быһаарбыттар - бу политика салгыы бардаҕына валовай бородууктаны онгорон таһаары аһара суккураан түһүөн сөп дьэ. Билигин инньэ гынан бу сокуон үлэлээбэт: дьэ кэргэн бэйэтэ быһаарар, оттон кытайдар күн-түүн өссө элбииллэр. Кытай саамай сайдылаах

Саха буолан сандаарыахха, удьуор утумун тэниттиэххэ

Дьэ кэргэн архыбыттан хаартыскаҕа төрөппүттэрэ 50 сыллаах үбүлүөйүн кэмигэр.

экономикалаах супер-держава буолбутун билэбит.

Ситэрэн эттэххэ, биһиэхэ, Россияҕа ийэ хапытаала дьэ баар. Ийэ оҕото 3 сааһын туолуор диэри олоорор кыахтаах, пособие дэлэй, ити кытайдарга ийэ оҕолонон баран 3 эрэ ый олооро көнүлүнэр.

Элбэх оҕолоох дьэ кэргэнэр биһиэхэ аата-ахсаана суох араас өйбүллэринэн-көмөлөрүнэн туһаналлар, кинилэр сирдээх олохтооллорун туһугар элбэх социальной бырагыраамалар тиргиччи үлэлииллэр. Ол да үрдүнэн элбэх оҕолонорго аал баһа хонно илик дьэ кэргэн буолбат ини.

***

Демографтар үөрэтэн түмүк онгорбуттарынан билигин биһиэхэ 18-тан 25-гэр диэри ыал буолуу аҕыйаһыт, орто саас диэки киттэн алаһа дьэ оттулар, иэриэмэ дьэ иччилэнэр, аны туран фертильность намтыыр кэмэ күөрэйэр. 40 саас кэнниттэн элбэхтэ оҕолоннуу уустуктардаах буолуон сөп - дьахтар организмыгар уларыттылартан. Өрөспүүбүлүкэбитигэр 25-гэригэр диэри сокуоннайдык эр-ойох буолбуттарга өйбүл онгоһуллар буолла, бу - үчүгэй. Ити тапталынан холбоспуттар былыр даҕаны, быһыл да материалнай интэриэһи өрө туттатара чуолкай, ыал буолан сириэдийэн тахсыахтара.

Дьэ кэргэни хойутаан тэринии - глобальной процесс, мэлдьэһэн туһа суох. Дьэ кэргэн институтугар сыһыаран эттэххэ, омукутарга эрэ буолбакка биһиэхэ даҕаны эдэрдэргэ сорохторугар коллективисткай өй-санаа оннугар индивидуалисткай өй-санаа улаатар. Маны боростуойдук быһаардахха "магнай карьера, успешность" дьэ тыллар сөп түбэһэллэр.

Эдэрдэри сыһаабыт дириг табыҕа суох, киһи көнүлэ - магнайгы уочарат. Ити да буоллар, ааспыт сылга Саха өрөспүүбү-

лүкэтигэр балтараа тыһыынча саһа ыал баар буолбута, үчүгэй сыһыара. Аны туран 315 кэргэнниилэр 50 сыл олоорбуттар, 65 сыл биригэр олоорбуттар - 30-тар, үөрэбит да үөрэбит. Өбүгэлэригэр "Бигэ ыал - олох төрдө" дьэ мээһэҕэ этиэхтэрэ баара дуо.

***

Ыал буолан элбэх оҕолонорго усулуобуйа тобус толору баар дьэ кэргэн баһан соҕус этии буолуоҕа. Ити - бүгүн, сарсыҥгыбыт сыһыа сандаарыаҕа, суох баар буолуоҕа.

"Форбс" даннайынан Россияҕа билигин 110 миллиард баар, кинилэр ырай олоорор олооролор дьэ кэргэн өһүргэһэ суох. РНА академига Аганбегян чолчулаабытынан Россияҕа орто дохуот 46 тыһ.солк. тэҥнэһэр, оттон нэһилиэнньэ 70 %-на итинтэн кыра дохуоттаах. Эмиэ кини этэринэн дьон 20% эрэ ойбото соҕус олоорор, уоннаабылар биэриэхтээҕэ, оччотугар орто хамнас дьиннээҕэ көстүөхтээҕэ. Баҕар инникитин ааһаһын методикатын уларытыахтара. Тийиммэппит-түгэммэппит дьэ олус сунгарбаппит, дьинэр сорох-сорох регионнардааҕар быр-бааччы олоорбут, олохпут таһыма уонна хаачыстыбата өссө үрдүөҕэ.

***

Академиктан тэйиэххэ, өрөспүүбүлүкэбитигэр кэлиэххэ. Биһиэхэ орто хамнас мэкитиэтигэр, 100 тыһ.солк тийиэрэ чугаһаабыт курдук, хаһан эрэ 80-тан тахса этэ. Тус бэйэм маны ылыммаппын - былаас нэһилиэнньэҕэ тиэрдэригэр медианнай уонна модальнай дохуоттар дьэни быһааран биэриэхтээҕэ, оччотугар орто хамнас дьиннээҕэ көстүөхтээҕэ. Баҕар инникитин ааһаһын методикатын уларытыахтара. Тийиммэппит-түгэммэппит дьэ олус сунгарбаппит, дьинэр сорох-сорох регионнардааҕар быр-бааччы олоорбут, олохпут таһыма уонна хаачыстыбата өссө үрдүөҕэ.

***

Аны сириэн хааман Хатын Сыһыы олохтоохтору Тобонотар тэлгэлэригэр үктэниэххэ, "Күһүгү киһи күлбүтүнэн" дьэ биттии мичийэ сырдаан дьэ кэргэн киирэххэ.

Биэс оҕолоох эдэр ыалы су-

рукка тиһэ сатаабытым быданаабыта, ийэлээх-аҕа сэмэйдэригэр урут аккаастаабыттар, бу сырыбар сир тылбар киллэрдим. Уругаан эттэххэ, хата кинилэр миэхэ сирдээх олохтоох улахан дьэ кэргэн бөһөнү аттаатылар, олору суруй дьэ. Үчүгэй үчүгэйи ыһыар дьэ манныгы этэн эрдэхтэрэ, кэлин суруйталыам.

Анегина Александровна Герман Степановичтынан олох алыптаах айанын суолугар сиэттиһэн иһэллэрэ 20-чэ сыл буолла. Сүрэхтэрин холбохтарыттан, таптал ити имэнгэр ылларахтарыттан үөһэнгэ Айыһыт төһө ыччаты биэрэр да оччонон дьоллоохпут дьэ дуулаҕа санаалаахтара. Ол да курдук ураты сылаас тыһынаах дьэ оҕолор сангаларынан чугуудаар.

11-кэ үөрэнэр Альбертина эколог буолары ыраланар, өрөспүүбүлүкэ ааһыларыгар кыттан миэстэлэнэр, оскуола активистката, дьэтигэр кулинар-кондитер, сайын оҕуруот, саас расада, теплица - кини дьарыга. Ити быһыгар тыа оҕотун сиэринэн, хотон үлэтигэн туора хаампат. "Океан"-лааһырга дуоһуя сыһыанан кэллэ.

10-ка үөрэнэр Гена эмиэ оскуола тумус туттар үөрэнээччидэ, метапредметнай олимпиадалар кыайылылаахтара, дьэ ис-тас үлэтигэр сатаабатаҕа дьэ суох.

Алтыска үөрэнэр Даниил хоһуун эр бөрдэ, кыһын да, сайын да олоор-турар дьэни билбэт. Урбаанньыт араскыта быгыахча - былырынын тимир хомуйан Дьокуускайга илдьэн туттаран хамнас ааһсан велосипед ылыммыта, бу сайын эмиэ туттарда.

Туйгун үөрэнээччи Туйаара үһүскэ үөрэнэр, онтон мурун бөтө биэстээх Дьулус уһуяан кинитэ.

Анегина соторутааһыта дьэри дьаһалтаҕа исписэлиистээбитэ, онтон Герман ОДЬКХ

солбуллубат сварщица, ити быһыгар эбиликкэ оскуола-ҕа завхозтаан эрэр. Аахпыккыт курдук, төрөппүттэр дьэ кэргэн лаһыыр олоорбот дьон, оттон дьэ түбүгүн оҕолор үмүрүтэллэрэ кэпсээнгэ киириэн киирибит эбит.

"Оҕолор тус-тупса эбээһинэстээхтэр, кырларыттан оннук такайыппыт туһалаата, сэлээннэһии-атааннаһы суох. Хата, элбэх буоланнар бэйэ-бэйэлэрин көрсөллөр, көмөлөсүһэллэр. Сылайдыбыт дьэ кэргэн таах олоорбоппут - оҕолорбутун кытта сэрэгэһии дьэ онно үрүлүйэр, оскуола соруудаһарын уопсай көмөнөн да оноробут, кинилэр былааннарын холбуу ырытабыт, дьүүллэнэбит, түмүктэри сүбэлэһэн ылынабыт. Санаабытыгар хайа да оҕо - отличник, олимпиадник, призер о.д.а буоллун, син биир "со" дьэ приставкаҕа наадыһар, холобур "соучастие", - дьэ Анегина.

Герман таһырдыттан киирэр-тахсар, уолун кытта үлэлээн мөхсүнэллэр, аҕатын кытта сылдыр оҕо сабатыла өссө сайдыа турдаҕа. Бу сайын Герман атын сиргэ оттуу барбытыгар Анегина оҕолорунаан ходоһаларыгар балтараа тоннаттан тахса оту мунһан, буҕулаан, тийэн дьоннору соһуган тураллар. Ыал ийэлээтэр ийэтэ былыргылы илиинэн үлэлээбиппит оҕолорбутугар умнуллубат түгэн быһытынан дууһаҕа хаалла дьэ үөрэрэ оруннаах.

Уонтан тахса сүөһүгэ тийэр дэлэй оттоохтор, дьэиэнэн сылдыан сир аһын араһын хомуйан хаһаанньылар, бааһына хомуура даҕаны үчүгэй. Кэргэниилэр нэһилиэк олоорон көһтөөх кыттааччылар, кэнсиэргэ, субуотунньукка бастакылар.

Ийэлээх-аҕа үчүгэй дьон бөһөнү ааттаатылар. Холобур, билигин Дьокуускайга олоор бэтэрээн учуутал Мария Николаевна Титова ахтылынна. Кини Анегина талаанын таба көрөн туруорсан 3 сыл устата кулууп дириэктэринэн үлэлэппит эбит.

Сэмэс тыллары этиэм. Германнаах Анегина удьуор элбэх оҕолоох дьэ кэргэн ыччаттара. Хорула Тобонотар буоллуннар, Хатын Сыһыы Андреевтар буоллуннар. Анегина төрөппүттэрэ Александр уонна Тамара Андреевтар быйыл 50 сыл биригэр олоорбуттарын бэлиэтээбиттэрэ, Россия уонна Саха сириэн бэлиэтэринэн наһараадалааһыттар. Бу буолар, төһөнөн элбэх оҕолооххун - оччонон дьоллооххун дьэ.

...Сэһэн сэппэн элбэх, сороһун эрэ кэпсээтим, сахалыы сүөгэй үттээх чэйтэн сүрээһин сөлүөрдэ, дууһам чэпчээтэ, үөрүүм үрдээтэ. Манньык дьондордоох буолан кэскилбит өссө кэрэтийиэ, күүспүт-уохпут эбиллээ турдаҕа.

Оттон бу сурукка киирбит дьоммутугар дьол-соргу тосхойдун!

Улэ сыла

Ханнык баҕарар үйэлэргэ киһи сиргэ төрөөн киһи буолан кимтэн эрэ кииннээх, хантан эрэ хааннаах буолар. Ол быһытынан мин төрдүм-ууһун хантан ситимнээҕим туһунан тугу өйдүүрбүн, тугу истибиппин-билбиппин кэпсиэхпин баҕарабын.

Төрдүм Нурба улуунун биир кэрэ айылҕалаах, баай-талым бултаах-астаах, Саха сириг остоуруйатыгар биллэр улахан тимир уустара үөскээн-олорон ааспыт сирдэригэр Бүлүү өрүс үрдүгэр турар Сатаган тардыылаахтар эбит. Кинилэр бэйэлэрин кэмнэригэр үйэлэргэ сүппэт-симэлийбэт курдук Орто дойду олоһор, дьонугар-сэргэтигэр суолу-иһи хааларбыттар эбит. Ол туһунан элбэх кинигэлэргэ ахтыллан-суруллан өлбөт-сүппэт үйэлэммиттэр.

Ол курдук «Кыргыдай» диэн хордойго Васильева Екатерина Константиновна (1878 с.т.) уонна Васильев Илья (1865 с.т.) диэн аҕыс оҕолоох (6 уол, 2 кыыс) оччотооҕу аас-туор олох быһытынан мундунан-күөнэбинэн аһылыктанан олоһорбуттар. Хос ааттара «Ньоройдор» диэн эбит. Ол иһин буоллаҕа буолуо, Сатаҕа «Ньорой күөл» диэн күөл баар. Ол үрдүгэр түһүлэнэн олоһорбуттар.

Эһэм Ылдьаа эйбэс-сайаҕас майгылаах, дьонго куруук көмөлөһө, сүбэли-амалыы, булдуттун куруук бэрсэ сылдыар эбит. Ол курдук көмөлөһөн кыаммат ыалларын сүөһүтүн бэйэтин кыстыгар ылан көрөр үһү. Ол туһунан Семен Петрович Гаврильев (суруналыыс) «Сата дьон» (стр 38) кинигэтигэр ахтыбыта баар. Эһэлээх эбэбиттэн салгыы элбэх оҕо-уруу, сиэн тэнийбэтэх эбит. Үгүстэрэ эдэр, дьибэ-уот тэринэр саастарыгар тийиэн баран сэллик курдук ыарахан ыарыттан утуу-субуу өлбүттэр.

Ус таайым Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии кыттыылаахтара. Таайдарбыттан мин билэрим-көрөрүм Васильев Егор Ильич – хос аата Субуй Дьөгүөрүнэн биллэрэ. Уһун хатынгар унуохтааҕа, ол иһин ааттаннаҕа буолуо. Кини таайдарбыттан соҕотон хаалан кырдыгар диэри Сатаҕа үлэлэн-хамнаан олоһорбута: сайын от үлэтигэр, кыһын сүөһү көрүүтүгэр, кэлин Сата дэриэбинэтигэр эстибитин кээнэ (бөдөн-сүтүү кэмигэр) Үөдэй укаастагар тахсан олоһорон ыарахан ыарыттан 70-тан лаппа тахсан баран өлбүтэ. Иккитэ кэргэннэмит да оҕолоро суоҕа.

Иккис таайым Константинов Василий Гаврильевич 1913 с.т. кини ийэтин Васильева Екатерина Константиновна быраатыгар Константинов Гаврил Константинович – Мотон диэннэ итиллибит. Кинилэр «Сайылык эбэҕэ» (Ыыста түбэтигэр) олоһорбуттара. Баһылай кыра үөрэхтээх, колхуоска биригэдьириинэн, ферма сәбиэдиссәйинэн үлэли сылдьан 1943 сылга сәрийгэ ынгырыллыбыта, рядовой-стрелок этэ. Ыараханлык бааһыран госпиталга эмтэнэн баран инбәлиит буолан, 1943

Үөрэҕи, үлэни өрө тутан

сыл ахсыннытыгар дойдутугар эргиллибитэ.

Холкуоска хотуулаах үлэтин иһин «За доблестный труд в ВОВ» диэн мэтээллээх. Кини Имиһит Дайылатын кыһын Маайаны кэргэн ылан үс оҕолорбуттара: Марина 7 сааһыгар быччахай буолан ыалдьан өлбүтэ, Ксенияны үс саастааҕар Хасхаайаптаарга – Алексеева Дарья Никитична уонна Григорьев Василий Гаврильевичтаахха иитиэх биэрбиттэр. Онтуттара кыратыгар ойоҕостотон ыалдьан өлбүтэ.

Саамай кыра соҕотох уоллара Байбал – Павел Васильевич Константинов 1946 с.т., үрдүк үөрэхтээх, СГУ-ну бүтэрбитэ, математика уонна информатика учууталынан үлэлээн баран билигин бочуоттаах сынныланна олоһор. Кэргэннээх, үс оҕолорун үөрэттэрэн, ыал-үлэһит онортоон, элбэх сиэннэнэн Чурапчы Одьолуунун иккис дойду онгостон, сүөһү-сылгы иттэн саха ыалын сиэринэн этэннэ олоһор. Аҕата 1948 сыл бэс ыйын 24 күнүгэр олохтон туораабыта. Ийэтэ иккис кэргэниттэн биир уоллаах, иккис кыыстаах. Онон Ньорой аҕатын-ууһун салҕааччытыг Павел Васильевич Константинов буолар.

Икки кыыстан кыралара, мин ийэм Васильева Мария Ильинична икки кыыстаабыттан кыратын Маайаны эдьийэ Степанида Ильинична ииттэ ылбыта. Онтоттооҕу иһинэн ыалдьан (мунурунан буолуо) үс саастааҕар олохтон туораабыта. Ол кэмгэ ииппит ийэтэ Степанида Нурбаҕа атынан бэдэрээт көтөҕө (таһаҕас таһа) барбыт кэмэ эбит, суол-иис куһаҕан буолан кыһын баттаспатах. Онтуттан наһаа хомойорун ахтара.

Ийэм «Кыһыл знамя» холкуоска кыра сааһыттан араас үлэҕэ: ыһыыга, окко, сүөһү көрүүтүгэр күүһүн харыстаабакка үлэлээбитэ. Комсомолка буолан, араас уопсасастыбаннай үлэлэргэ актыыбынатыдык кыттар: хотону дьэиттэнараарыыга элбэхтик сүүрбүтэ-көппүтэ, ону сэргэ агитатордыра, икки төгүл сельсовет депутатынан талыллыбыта. 1947 сыллаахха «Үлэҕэ килбиэни иһин» мэтээллээх. Актыыбына комсомолка буолан докумуонна түспүт соҕотох хаартыскатын Сатаҕа таайым Дьөгүөрдээх ампаардарыттан булбутум, оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан.

1950 сыллаахха холкуос бөдөнсүэйригэр Хаҥаласка көһөн тахсан Ордьоҕон ферматыгар ыанньыксыттаабыта. Сайын Күбэйингэ «Арыылааҕар» сайылыкка тахсаллара. Үлэлиир, олоһор усулуобуйа сайылыкка отой суоҕа. Ампаар дуомугар хонорбут, самыыр курдары түһэрэ. Билинни курдук сарай эгин кэлиэ дуо, утуулар танаспыт дуомун самыыртан куоттаран биир мундуктан нөнүө мундукка көһөрө сылдыарбытын өйдүүбүн.

Аны санаатахха ийэм эрэйдээх оччолорго ыалдыа сылдыар эбит. Үлэтин кыайбат буолбут этэ. Ол иһин буолуо, мин кыра киһи тахсан көмөлөһө сатаач-

Васильева Вера Николаевна

чыбын: оччотооҕу ыанньыксыт үлэтэ диэн элбэх, ыарахан үлэ эбит этэ. Ынах ырыгыгар ньирэйин миэхэтаттара сатааччы, ону кыайыам баара дуо, тарбыйаҕым ийэтин эмийин үтүнү сүтү эмэн кэбиһэн ол ытабыла буолааччыбын - кыайтарбатыттан кыһыан-хомойон. Ол эрэ буолуо дуо үлэ, хотонтон сүөһү сааҕа таһааран сыһарбын-сһорбун өйдүүбүн.

Оччотооҕу ыанньыксыт дыахталлар кэлин улааппытым кээнэ итинник кэпсээччилэр. Билинни курдук эмп-том суох буоллаҕа дии, эгэ больничнай диэн кэлиэ дуо, солбук да суох эбит, өл да төрөө үлэлиир үлэн быһыылааҕа, оччотооҕу кытаанах олох кэмигэр. Ол курдук охтуор диэри үлэли сылдьан, өрөбүлэ суох ыарахан үлэ, суткураан, аччыктааһын, сәрий сыллара, эмп-том суоҕа кини доруобуйатын айгыраппыттарын түмүгэр 1956 сыллаахха, мин үһүс кылааһы бүтэрэр сылбар саас ыарахан ыарыттан (сәлликтэн) эдэригэр, 40-чатын да туолбакка сылдьан олохтон туораабыта.

Ийэбин биригэ төрөөбүт эдьийэ Степанида ыарыылаабыта, көрбүтэ-харайбыта, ол иһин эдьийибэр мунура суох махталлаахпын. Уонна миигин ийэм өлбүтүн кээнэ детдомга ыытаары гыммыттарыгар сөбүлэспэккэ бэйэтигэр иитэ ылбыта. Оччолорго кэргэнэ Кононов Никифор (1904 с.т.) өлбүт кэмэ этэ. Кинилэр эрдэ аймахтара Сороһуннартан (Антоновтартан) Ньюкулай Кононовы (Куонааскыны) 1929 с.т. уолу икки ыйдааҕар ылан ииттибиттэрэ.

Уоллара улаатан трактористар курстарыгар үөрэнэн идэ ылан үлэһит бэрдэ буолбута. Ол сылдьан бэйэтин крудук тракторист кыһы Герасимова Мария Афанасьевнаны Маартан кэргэн ылан тобус оҕону төрөтөн, иитэн-үөрэттэрэн үлэһит дьон гынаттаабыттара. Оҕолоро бары ыаллар, сиэн элбэх. Онон Николай Никифорович (Куонааскы) уонна Мария Афанасьевна 9 оҕолоро, 22 сиэннэрэ, 11 хос сиэннэрэ кинилэр олохторун салгыыллар.

Оҕолор эбэлэрэ, эдьийим Степанида, мин төрдүс кылааска үөрэнэ сырыттаахпына иккитээн Яковлев Андрей Гаврильевич (Боттогуу) диэн сүрдээх үлэһит, сымнаҕас майгылаах

оҕонньорго кэргэн тахсан олус үчүгэйдик өйдөһөн-өйөһөн Хаҥаласка өр олоһорбуттара. Оҕонньор бэйэтэ ыал буолбут үс уоллаах, бииркыыстаах этэ. Кини 16 сиэн, 35 хос сиэн, 23 хос-хос сиэн эһэтэ буолан кырдыан, 1982 сыллаахха, кэргэнэ Степанида 1984 сыллаахха ыарахан ыарыттан сиргэ кэлбит аналларын барытын толорон, араас кэрдис кэми тулуурдаахтык аһаран, дьохун олоһу олоһор Орто дойдуттан утуу-субуу арахсыбыттара.

Эһэлэрбит, эбэлэрбит, ийэлээх аҕаларбыт сырдык мөсүөннэрэ барытыгар сырдык сулус буолан араначчылыы, олохторун сиэннэрэ, хаан-уруу аймахтара көлүөнэттэн көлүөнэҕэ салгыы, ааттарын ааттата туруохтара диэн эрэнэбин, алгыыбын.

Мин, Иванова (Васильева) Вера Николаевна, 1952 сыллаахха нүлөвой кылааска Хаҥаласка интернакка олоһор үөрэммитим. Бәһис кылааска үөрэнэ сылдьан тыҕабынан ыалдьан балыһа киһитэ буолбутум. Икки сылы быһа эмтэнэн баран, алтыс кылааска Сунтаардааҕы санаторнай-лесной оскуолаҕа баран үөрэммитим. Онтон үчүгөйдоруобуйаланан дойдубар Хаҥаласка 7 кылааска салгыы үөрэммитим. Хаҥалас 7 кылаастаах оскуолатын 1961 сыллаахха 4 буолан үөрэнэн бүтэрбиппит: Семенов Егор Анисимович, эдьийэ Мария Анисимовна, Гаврильев Гаврил (Үөдэй) уонна мин, Васильева Вера Николаевна.

Салгыы Акаҕа, онтон Марха 11 кылаастаах оскуолатын 1965 сыллаахха бүтэрбитим. Онтон Саха Госуниверситетин физмат факультетин бүтэрэн баран, математика учууталынан уонна уонтан тахса сыл завуһунан, биир сыл дириэктэр эбэһинэһин толорооччунан Хаҥалас аҕыс кылаастаах оскуолатыгар үлэлээбитим.

Кэргэним Иванов Филипп Игнатьевич Хаҥалас икки этээстээх сана оскуолатын ситтэттэрэн 1983 сыллаахха үлэҕэ киллэртэрибитэ, идэтинэн инженер-тутааччы, Нурбатааҕы тутуу МПМК диэн тэрилтэтигэр прорабынан үлэлээбитэ. Онтон дойдутугар Үөһэ Бүлүү Өргүөтүгэр сана совхозка прорабынан ананан көспүппүт. Мин Өргүөт орто оскуолатыгар завуһунан ананан салгыы үлэлээбитим. Онтон кэргэммин Филипп Игнатьевичи Заречнай укаастакка тутууга начальнигынан анананар Үөһэ Бүлүүгэ бэйэтигэр көһөн кирибиппит.

Мин Үөһэ Бүлүүтэҕи Исидор Барахов аатынан 1 №-дээх орто оскуолаҕа бочуоттаах сынныланна тахсыахпар диэри математика учууталынан үлэлээбитим. Ити курдук ийэбиттэн соҕотох хаалан үөрэх-билии суолун баһынан учуутал уустук гынан баран, саамай наадалаах-туһалаах идэтин таала ылан, 40-ча сыл үлэлээн билигин бочуоттаах сынныланна олоһорбун.

Кыһыым Мария Филипповна кэргэни Иннокентий Иннокентьевич Абраховтыын СГУ инженернэй-техничеккэй факультетин бүтэрбиттэ-

рэ. Иккиэн инженер-тутааччы идэлээхтэр. Мария Филипповна Дьокуускай куоратыгар мэрияҕа куорат хаһаайыстыбатын кылаабынай исписэлиининэн үлэлиир, күтүөт инженер-геодезист. Ити курдук олох салҕанар.

Мин 1945 сыл тохсунньугар күн сириг көрөн «Сәрий сылларын оҕото» диэн дастабырыанньалаахпын, мэтээллээхпин.

«Сәрий сылларын оҕолоро» 20 үйэ саамай ыарахан сылларыгар: уһун-унньуктаах, элбэх оҕо-уруу сиртибэлээх уоттаах сәрий, сут-кураан, аччыктааһын, эмчит кэмчи буолан дьон-сэргэ доруобуйатын алларыйыта, ас-танас кырыымчыга, сәрий кэмигэр тыылга оҕо-дыахтар, кырдыаҕастар хааланнар бары үлэлэргэ, эр киһи эрэ кыайар үлэтигэр күүстэрин харыстаабакка, доруобуйалара мөлтүөр диэри үлэлэрин түмүгэр биһиги курдук аҕыйах оҕо хааллаҕа...

Холобур, мин 6-7 сааспыттан фермаҕа ийэбэр көмөлөстөбүм, аччыктааһыым, ыарыыга ыллардаһым. Онон үөрэ-көтө кэпсиир оҕо сааспыт сыллара биһиги көлүөнэҕэ кэмчи, харах уулаах ахтабыт, саныыбыт тулааһа үөскээбит сылларыбытын. Ол иһин буоллаҕа кырабытыттан эрэйи-кыһалҕаны билбит буолан, «Сәрий сылларын оҕолоро» үөрэҕи, үлэни өрө тутан, дьонго-сэргэҕэ, дойдубутугар туһаны эрэ аҕалар курдук үлэлээн-хамнаан баччаҕа тийиэн кэллэхпит...

Билигин олоһор олоһунаан, үлэлээбит сылларыбынан дойдубар изэспин үтүө суобастаахтык толордум, төрөппүттэригэр, аймахтарым олохторун салҕаатаһым, санааларын толордоһум дии саныыбын.

«Сәрий сылларын оҕолоро» диэн саҕа сүүрэн кирибитэ сөп. Оччотооҕу 1928-50 с.с. кэм оҕолоро үөрэнэн, араас идэни баһылаан үтүө суобастаахтык үлэлээн билинни олох көлөригэр улахан теһү күүс буоллаахпыт... Сатаатааҕы төрүттэригэр туһунан ахтыһы Иванова Марфа Калиновна (1927 с.т.) тылыттан суруммутом.

Иванова (Васильева) Вера Николаевна Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, Учууталлар учууталлара, Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин бочуоттаах бэтэрээнэ ахтыһын түмүктүүр. Вера Николаевна Үөһэ Бүлүүгэ сайылаан, кыһынын Дьокуускай куоракка кыстыыр. Уопсастыбаннай үлэтинэн биир санаалаахтара умнубакка, буолар тэрэһиннэргэ ынгыран сырытыннаралларын, умнубаттарын астына ахтар.

Вера Николаевна төһө даҕаны олох ыарахаттарын көрүстэр, онтон чаһыйбакка, сөбүлүүр идэтин баһылаан, үлэтигэр дуоһунан, дьохун олоһу чиэстээхтик олоһор, сиргэ кэлбит иһин толорбутун астына кэпсиир. Учуутал олоһо үөрэппит оҕолоругар салҕанар – диэн мэнэҕэ эппэттэр. Оҕолорго чинг билиини биэрэн, оҕо үөрэхтэнэн, үлэһит бэрдэ буолан, махталларын истэрэ – дьол, бу буолар Учуутал ситиһиитэ.

Кэпсэтэн, бэчээккэ бэлэмнээтэ Валентина САРТАЕВА-ВАСИЛЬЕВА. Дьокуускай

Я родилась в Антоновке в 1939 г. в семье Ильи Дмитриевича и Анастасии (Надежды) Георгиевны Теленковых вторым ребенком. Первенец – Юра, 1937 г/р, Неля - 1942 г/р., Дима - 1948 г/р., Женя - 1950 г/р.

Мама Теленкова (урождённая Высоких) Анастасия Георгиевна родом из деревни Высоких из-под Киренска, родилась в 1913 г. в крестьянской семье. Окончила 4 класса, закончила курсы метеоролога в Якутске. Затем её направили на работу в Нюрбу. Работала в метеостанции. Родители познакомились и поженились здесь, кажется в 1935 году.

Тарасовы, родители отца - переселенцы, ехали на карбасах (больших лодках). Рассказывали, что Тарасовы из казаков, с юга приехали. Бабушку мою, мать моего отца Ильи Дмитриевича звали Иванова Меланья, а на протоколе подписанном старостой Ф.Нечаевым её почему-то нарекли Марией. В 1907 г., когда они добровольно переселились в Антоновку, ей было 35, а деду Савину Андреевичу – 38. У них было 4 детей: старшей дочери Евлампии было 9 лет, Аграфене - 6, Таисии - 2, сыну Доррофею - 1 год. С ними приехали прадедушка Андрей Андреевич, 86 лет, брат Александр Андреевич, 57 лет от роду. Про Александра, старшего брата деда Савина ничего не знаю, умерли рано. Бабушка внешне походила на бурятку, умерла в 1962 г., в 90 лет.

Старшая дочь деда Евлампия, мы её звали тетя Ланя, воспитывала моего отца Илью. У тети Лани была дочь Мира, акушерка, 1936 г.р., сын Павел старше Миры, погиб на метеостанции. На Лене работал, погиб и Евгений, его убили каторжники. Повезли его на санях в больницу, но не довезли. Сын его Женя в 9 классе уехал на практику геодезистов, лодка, в котором они плыли, перевернулась, ребёнок умер от воспаления. Тётя Ланя в 1969 уехала в Белоруссию, в г. Могилев. Умерла где-то за 80. Дочь живет там, у неё было 2 сына, они оба умерли рано.

Аграфена и Таисия умерли от тифа в Ленске. Дядя Доррофей жил здесь в Нюрбе после войны, он был дважды женат, дети: Павел - участник Отечественной войны, сын Доррофея. Работал в интернате в 70-х гг., уехал в Тольятти и умер там. Павел жив, у него 3 детей, разошелся с женой и переехал в Ленск. Дети в Волгодонске.

В 30-х семью нашего деда Тарасова Савина Андреевича раскулачили. Сына кулака не принимали на учебу, поэтому отец стал Теленковым Ильёй Дмитриевичем, взял фамилию мужа своей старшей сестры Меланьи.

Дядя Филипп родился в 1908 г., Тимофей – в 1910, Илья - в 1913. Брат отца Алексей жил в доме, который построил сам, сейчас там живёт Алексей Алексеевич, сын Айаковых. Тимофей Савинович жил в доме, который стоял возле дома Спиридоновой Татьяны Петровны (снесли совсем недавно).

Отец ветеран Великой Отечественной, служил с июня 1942 г. в Ленинградском, Прибалтийском фронтах. Был командиром отделения, помощником командира взвода, снаряды разминировал. Принимал участие в освобождении Эстонии, в бою был тяжело

Незабываемые имена

Жизнь продолжается...

И.Д.Теленков у оросительной системы (искусственного канала) «Харыйалахский»

ранен и контужен, эти ранения и контузия давали о себе знать и в мирное время. Позже осколки вынули, но кое-что осталось, нельзя было тревожить старые раны. После этого он очень расстроился, позже эти немецкие осколки давали о себе знать.

Про войну он рассказывать не любил, помню говорил о бандеровцах, о том, что попали в окружение немцев и долго не могли выйти из него, как голодали: сапоги отрезали, ремни варили. Когда кончилась война мы долго ждали его, но он всё не приезжал: демобилизован лишь в июле 1947 г. Помню, мы работали в огороде, а к нам с мамой с доброй вестью о возвращении с армии отца, мужа, сына прибежала соседка. Отец был в военной одежде, очень высокий, худой, красивый и такой родной. Как мы радовались его благополучному возвращению домой!

Наш отец работал председателем колхоза «Красный Октябрь», затем имени Сталина, в 1957 г. был назначен первым директором совхоза «Нюрбинский». Папа, Илья Дмитриевич, привозил тяжеловозов для совхоза, 2 рысака, всё время был на работе. Уходил на работу, когда ещё спали, приходил, а мы уже спали, так что получалось, что практически отца мы не видели, потому что он думал только о работе, был всегда на работе. Приходилось ему ездить верхом на коне по всем участкам, так как в то время машин в колхозе, совхозе не было.

Позже жизнь стала налаживаться, папа на работу ездил на машине, а ремонтировал дядя Тимофей Савинович.

Помню, посеяли однажды пшеницу на своём огороде, уродила она с четырьмя колосьями. Початки кукурузы в нашем огороде были высокие, а те, что выросли на совхозном поле использовали только на силос. Силоса много было, коровы хорошо доились. Какая кукуруза выросла у нас в огороде на берегу Вилюя видно из фото, на котором отец снят со своей любимой первой внучкой Наташей, дочерью старшего сына Юрия. Просо посеяли у себя на пашне - лета не хватило, не поспело. Копна ложим, мама скосит, папа смотрел, подсказывал. Мы по требованию отца всё записывали, когда пололи, когда зацвели,

сколько выросла, какие сорта. Отец проверял и подбирал новые сорта. Вот каким экспериментатором был наш папа Илья Дмитриевич Теленков!

При папе поля для озимых пропалывали, тетя Маруся сорняки убирала, осенью собирали черные колоски, состригали. В 12 лет я возила воду на растения. Неля, Юра тоже работали. Сажали картофель, капусту, морковку, лук, огурцы, помидоры без теплиц, табак, коноплю для верёвок, горох. Делали силос. Просто в землю садили, хорошо росли. Жернова были - мололи хлеб. Построили мельницу недалеко от Винокуровых. Легче стало.

Мама моя Надежда Георгиевна была очень спокойная, красивая. В огороде работала, я помогала картошку копать в огороде. Помню мама работала заведующей овцеводческой фермы. Голов было 200, наверное. Работали они вдвоём с одной женщиной. Ягнёнок приболеет: домой на пазухе приносит, поправится: отнесет обратно.

Из овечьей шерсти дома вязали рукавицы, носки, во время войны отправляли на фронт, делали войлок под сёдла коней. Мыла не было, поэтому пользовались золой. Варили в русской печи, вот и получается мыло. Зимой овец в Киров угоняли, летом на Кыталыктагах, мама работала там, молоко крутили. Дядя Доррофей с женой там же работал. Затем из-за нерентабельности перестали разводить. Разводили в совхозе и кур, и уток, и свиней. Утки белые были. Мама после смерти отца 8 лет прожила со мной в Зырянке, умерла в 82 года, она очень скучала по Антоновке.

В овощеводческой бригаде работали в огороде, помню, женщины работают и поют. Помидоры сажали. На сенокосе сено косила, как времени им, работницам, матерям и жёнам хватало работать, детей воспитывать, дом, животных содержать, дрова носить, печь топить, дом в тепле держать?

Своего дома вначале не было, поэтому мы жили у Черёк, Алексеевой Марии, у нее муж был китаец, снимали, у Федоровых (Чабылах) жили.

Дом наш построил дед. Сначала жили в конце деревни, потом переехали. Дома было все старое, нового не покупали, отец не по-

Сидят слева направо: Теленков Илья Дмитриевич, Тарасова Мария (Мелания) Ивановна, мать Теленкова (Высоких Анастасия (Надежда) Георгиевна, жена. Стоят: Дочь Неля, сыновья Дима, Юрий, Валентина Фроловна, жена Юрия, сын Женя, дочь Юлия, гость.

зволял, да и в те времена трудно было что-нибудь достать. Всю жизнь мы прожили в дедовском доме, пока совхоз не построил двухквартирное общежитие, в одной из которых стала жить наша большая семья.

2 коровы у нас было, лошадка 1 была, свинью держали. Потом 1 корова осталась, не голодали, тыквы росли, брюкву ели. Печеную. Турнепы меняли, корову на колёсиках меняли.

Детей по-спартански воспитывал, учил, поэтому мы были самостоятельными. Однажды, помню, отец принес ведомости, а мы маски сделали и радуемся, рассердился и поставил на угол. Потом поняв, что нам нужны бумаги, принес бумаги для записей.

Я в Антоновке 4 класса закончила, не пропускала уроков. Затем с 5-го класса училась в Нюрбе, и в холод, и в ветер ходили по берегу Вилюя, на ходу сосульки снимали. Закончила 10 классов в Нюрбе в 1956 году. Поступила в педагогическое училище, на дошкольное отделение.

По распределению уехала в 1959 в Верхнеколымский район. В участке совхоза работала 4 года в детском садике воспитателем, затем в Зырянке. 25 лет в школе работала по домоводству, ветеран труда, отличник народного просвещения РСФСР, на пенсию вышла в 50 лет. Замуж вышла за учителя русского языка и литературы Прокопьева Алексея Егоровича, местного парня. У нас 2 сына - Андрей, 1962 г.р., окончил пединститут, физкультурное отделение. Живёт в Хабаровске, работает ризлтором, женат, сын учится в юридическом институте. Второго сына Илья родился в Нюрбе в 1964 г., окончил институт физкультуры. Преподаёт в Зырянке. Папина праправнучка, моя внучка, дочь Ильи - психолог.

В 1968 г. в Зырянку внезапно приехал папа и остался доволен: «Дочь, хорошо живешь, теперь я спокоен». И через три дня уехал домой. Папа в 1969 г. показывал все места, на которых он работал, спускал воду. Показывал своим внукам, наверное, хотел, чтобы они запомнили, знали, чем занимался их отец и дед. После ухода на пенсию он своим хозяйством занялся.

Мой брат Юрий, первенец родителей, учился в Саратове в школе милиции, работает в ГАИ, имеет 3 дочерей, жена Валентина уроженка Хабаровска. Первая дочь Наташа - 1961 г.р., окончила Хабаровский политехнический институт, у нее есть дочь Оксана - учитель иностранного языка, внучка Таня. Вторая дочь Елена имеет сына. Его зовут Сергей Теленков - студент института, дочь Анастасия - парихмахер. Младшая дочь Татьяна - учитель, её сына зовут Руслан Теленков. Так что фамилия нашего папы продолжается.

Неля окончила Нюрбинскую школу. В Зырянке жила, работала секретарём машинисткой в райисполкоме. В 55 умерла. У неё сын Леонид, который работает в Якутске в МВД, полковник. Женат, дочь учится в институте. Дочь Елена живет в Екатеринбурге, её сын Евгений - студент.

Дима Теленков, 4-й ребенок в семье - токарь, в рыбнадзоре работал. Утонул на Колыме. У него 2 дочери: Светлана в Хабаровске, окончила институт технологии, работает там же. У нее дочь Василиса, сын школьник. Вторая дочь Снежана - сотрудник банка, живет в Хабаровске, у нее есть дочь Настя.

Евгений Ильич Теленков, младший из семьи, до отъезда из Нюрбы в Старый Оскол Белгородской области долго работал начальником Нюрбинского Автотранспортного предприятия. Жена Людмила - зубной врач. Дочери: Ольга в Мирном, имеет 2 дочек, младшая дочь Галя работает в Старом Осколе, у нее дочь Ирина - школьница.

Мама и папа прожили 49 лет в любви и согласии, родили и вырастили 5 детей, 11 внуков. Сейчас у них 11 внуков, 13 правнуков и 2 праправнучка. Они продолжают жизнь нашего отца Ильи Дмитриевича Теленкова, матери Надежды Георгиевны Теленковой, их деда, бабушки, прабабушки, прапрадедушки...

Мы гордимся своими родителями и в таком же духе воспитываем продолжателей их рода.

**Юлия Ильинична
ПРОКОПЬЕВА-ТЕЛЕНКОВА.
2013 г., Нюрба.
Подготовлено Захаровой П.М.**

Иһирэх тылынан

Күн тэнгэ дьонум

Мин эбээм аата Петрова Варвара Николаевна дьэн, кыыс эрдэбинээди араспаанньата Осипова. Кини 1921 сыллаахха ыам ыйыгар (күнэ биллибэт) Өлүөхүмэ оройуонугар Саҕы-йахтаах дьэн кыра дэриэбинэҕэ күн сириҥ көрбүт. Икки өттүт-тэн тулайах буолан таайыгар уонна эбээтигэр иитиллибит. Кинилэр таба иттэн үлэлээн-хамнаан олохтообуттар. Сайынын табаларын кытта ыраах тайҕа-ҕа балаакканнан көһөн тахсаллар эбит.

Эбээтэ сайынын күн аайы саҥаттан саҥа оту үргээн киллэрэн тэлгэтэтинэ балааккаларын иһэ сибиэһэй от сытынан тунуйарын астынан туран кэпсиирэ. Күүстээх ардахха этиҥ алдырхай улахан тыаһа, чаҕылхан сандаарар уота олох аһаҕас халлаан анныгар сытан куттанар да этиҥ дьэн кэпсиирэ. Ииппит дьоно суох буолбуттарын кэннэ кыра оҕолордоох ыалларга оҕо көрөөччүһүнэн, көмөлөөччүһүнэн көһө сылдьан олонор улааппыт.

Эдэр оҕо сылдьан соҕотох олонор сыстыганнаах ыарыылаах, дьон сылдьыбат эмээхсинигэр аһыныгас сүрэхтээх буолан буйсаалларын үрдүнэн дьизин сууйан-сотон көмөлөөр эбит.

Сэри саҕаламмытыгар 20-лээх эдэр кыыс ыарахан араас үлэ бөҕөтүн холкуоска үлэлээбит. Эр дьон бары фронтта барбыттарыгар саамай ыарахан үлэлээх кэмнэрин долгуйан туран кэпсиир буолара. Тымны кыһынна чараас таҥастаах сарсыардаттан оскуолаҕа уонна дьизэлэргэ иккиэ буолан дьүөгэтинээн оттукка дьэн хаппыт маһы суулларан сыарҕалаах акка тизийэн киллэрэн оһох оттор үлэлээхтэр эбит. Сатаан барбатахтарына тонголоругар тийээллэр эбит.

Аны астары кырыымчыга, үлэлиир дьонго кыра бурдук биэрэллэрин убаҕас тиэстэ онгостон оһох билиитэтигэр чараас гына кутан буһара түһэн сизэн үлэлэригэр бараахтыыллар. Киэһэ кэлэн эмиэ оннук чараас тиэстэни онгостон буһаран сииллэр уонна атын аһылык суоҕа үһү.

Түөрт кылааһы бүтэрбит буолан оскуолаҕа оҕолору үөрэтэр уонна оһоҕу оттор эбит. Пиэримэҕэ ыанньыксыттаабыт даҕаны үлэ ыарахан билбит барахсан этэ.

Сэри аччык дьылларыгар хоргуйуу буолбутугар кыаҕа баарынан ачыктаан кыаммат буолбут элбэх дьонго көмөлөө

һө сатаабыт. Бурдук үүннэрэн туорааһын миэлинсэҕэ мэһийээллэр эбит, онно биир саҕа улаатан эрэр уол оҕо хоргуйан сытарын көрө-истэ, аһаҕа сатаабытын ол оҕо эрдээх өрүт-түбэҕкэ эбээм илиитигэр быстыбытын хомойон, хоргутан олонор кэпсээбитэ. Дэриэбинэ олохтоохторо аһыыр аһылыктара суоҕуттан ыал ыалынан хоргуйбуттарын кэпсээбитэ билигин да олох умнубаппын.

Бэйэтин кыанар эрдэҕинэ түргэн-тарҕан ыраас туттуулаах, ас арааһын астыыр, иистэнэр, үөрүннээн, ыалдытымсах сырдык сөбөрүлээх улахан эмээхсин этэ. Эдэр эрдэҕиттэн чүмэчи уотугар түүннэри дьонго аккаастаабакка эргэ таһаһы эргиттэрэн саҥа көрүнгүнэн сакааска иистэнэр эбит ол сылдьан харахтарың харыстаабакка мөлтөппүт, биир хараһың олох да ылан быраһыттар иккиһэ сырдатан көрөр этэ. Кэнники икки хараҕа көрбөт буолан илиитин иминэн барыны-бары гынара тэһийэн олохтоо идэлээбэ ол сылдьан дьизэтигэр охтон түһэн өтүгүн тоһутан тоһус сыл суорҕаннаах тэллэххэ сыппыта.

Эһээбитин Бөккөй Бүөтүрү кытта сэри кэннэ пиэрмэҕэ

үлэли сылдьан сөбүлүү көрсүбүттэр. Сэри саҕана уонна кэнниттэн эһэм тыылга уонна сэриигэ таһаҕас таһар улахан борохуот мотуруоһа, онтон халытаанынан үлэлээбит. Холкуоска үлэһит кыһыҥы ытымаары кэргэн тахсарын бопсубуттар, ол иһин эр бэрдэ түүн тыыннан кэлэн күрэтэн илдээн борохуотка асчытынан үлэлэппит уонна онно сүрэхтэрин холбоон ыал буолбуттар. Бастакы уол оҕолоро аҕатын уутааһы күлүгэ эбитэ үһү, сүүрү сылдьар оҕо ыалдьан олохтон туораабыт онтон 1950 сыллаахха ийэбит Ольга төрүүр уонна Спартак дьэн уолламмыттар.

Эбээлээх эһэм 50-тэн тахса сыл эйэ дэмнээхтик олохтообуттара. Эдэр саастарыгар нуучча сиригэр Алданга, Томмокко, онтон кэлин 60-ннаныгар боҕуоттаах сынныалаһы тахсан баран кыыстарың уонна сизэннэриң батыһан Нурбаҕа көһөн кэлбиттэр. Эһэм Чуукаар Андайбытыттан төрүттээх буолан дойдутугар Нурбаҕа, онтон Аранастаахха кэлэн биһигини көрсөн-харайсан улаатыннартаабыт Күн тэнгэ дьоннорбут буолаллар. Биһиги эдьийибизэн эбээ-эһээ тапталларын, итии-истин сыһыаннарын

билэн улааппыт дьоллоох дьоннорбут.

Эбэм биригэ төрөөбүттэриттэн Тарас дьэн быраатың Аҕа дойдуну сэриитигэр баран сураҕа суох сүппүтэ дьэн кэпсириң өйдөөн хаалбыппын, атыттары билбэт эбиппин. Эбэтинэн хаан уруу балтылардааһын билэбит уонна аймахтаһабыт. Улаханнара Поля Покровскайга олохтообута, хас да оҕолордооҕо, сизэннэрдээҕэ. Зоя Ивановна Сивцева дьэн балта 85 сааһын аасыпта. Дьоккускай куоракка улахан уолугар Андрейга, кини дьизэ кэргэнигэр көрдөрөн быр-бааччы олохтор. Сизэннэрэ, хос сизэннэрэ элбэхтэр.

Кэнники эбээ Зоя кыра балтылара Нурбаҕа олохтор Ириһаны кытта ийэм билсэбитэ, билигин дьүөгэлиилэр. Ирина биир кыыстаах, элбэх сизэннэрдээх.

Эбээлээх эһээбит билигин соҕотох кыыстарыттан сизэннэр 3-пүт, 12 хос сизэн уонна 8 хос хос сизэннэрдээхтэр. Инники ыччаттарыт өссө кэлэн, тэһийэн иһиэхтэрэ дьэн биҕэ эрэллээхпит. Күн тэнгэ дьоннорбут билигин биһиэхэ уонна биһиги сизэннэрибитигэр үөһээтэн көрө-истэ, ачылы-арангаччылы сылдьар Ытык төрүттэрибит буолаллар.

Суруйдум сизэнэ Александрова
Туонньа-Таайа.
Нурба куората.

Редакция почтата

"Уоланнар" көмөлөһөн үөртүлэр

Антоновка оскуолатын "Уоланнара" бэтэрээн учууталга хортуоска хостоотулар.

Балаһан ыйын 11 күнэ биһиэхэ өссө биир соһуччу үөрүүнү бэлэхтээт. Бастаан Быыбар этэнгэ түмүктэнэн күммүт кытта үөрэн чаҕылыччы тыган турдаһына 47 сыл үлэлээбит оскуолам оҕолоро кэлэн хортуоскабытын хостоон, кууллаан, гаражка таһан биэрдилэр. Ол кимнээҕий?

Советскай Союз Геройа Н.Н. Чусовской аатынан Антоновка орто оскуолатын 10 «в» «Уоланнар» кылаастара, салайааччы Софронов Марк Афанасьевич. Оскуолаһарын хортуоскаһыгар субуотунньуктаан баран үргүлдү кэлэн биһиги хортуоскаһытын кэлэн хостоон биэрдилэр.

"Уоланнар" - оскуолаһыт биир бастың кылааһа. Манна бааллар

оскуола, нэһилиэк киэн туттар спортсменнара: мас тардыһааччылар, боксердар, тустууктар, хайыһардыттар; үңкүүһүттэр, араас таһымнаах олимпиадалар, НПК кыттыылаахтара.

Уолаттар бары оскуола, нэһилиэк уопастыбаннай олоһор көхтөөхтүк кытталлар.

Махталбытын этэн туран уолаттарга үөрэххитигэр, спорка, талан ылбыт дьарыккытыгар ситиһиилэри, үөрэммит, үлэлээбит оскуолам улахан кэлэктиибигэр иитэр-үөрэтэр, үгүс сыраны, тулууру, дьулууру эрэйэр айымньылаах үлэһитигэр ситиһиилэри баһарабыт. Доруобай, дьоллоох буолун!

Егорова Светлана Васильевна,
оскуола бэтэрээн учуутала.

Оскуола

Лина СЕМЕНОВА.

Саҥа үөрэх дьылын көрсө, С.П.Алексеев-Боһуот аатынан Чаппанда орто оскуолатыгар 1978 сыллаахха оскуолаһы бүтэрбит выпускниктар көрсүһүүлэрэ үөрүүлээх быһыыга-майгыга буолан ааста.

Төрөөбүт оскуолаһарыттан куорсун анньынан көпүттэрэ 45 сыллара буолбут, билигин араас салааларга таһаарылаахтык үлэли-хамсы сылдьар выпускниктары оскуола үөрэнээччи-

ВЭФ-2023

О развитии детско-юношеского спорта, подготовке к VIII Международным спортивным играм «Дети Азии» речь шла на встрече министра спорта России Олега Матыцина и Главы Якутии Айсена Николаева.

По словам Главы Якутии, подготовка к Играм идет полным ходом, проводится капитальный ремонт и оснащение объектов. В 77-м квартале г. Якутска строится многофункциональный спортивный комплекс, который станет одним из 16-ти объектов, задействованных в мероприятиях.

«Мы все спортивные мероприятия проводим в рамках подготовки к Играм «Дети Азии». На днях на высоком уровне провели крупнейший международный турнир

Истинг көрсүһүү

лэрэ кыттыылаах үөрүүлээх линейканы, ырыанан-үңкүүнэн эвэрдэли көрүстүлэр. Оскуола музейыгар харалла сыппыт үөрэх дьылын сурунаалларын быыстапкаһын туруорбуттарың долгуйа көрдүлэр.

Оскуола киэн туттар выпускниктарыттан биридэстэрэ, Ил Түмэн судаарыстыбаннай мунньах депутаты Владимир Михайлович Прокопьев быйыл маҥнайгы кылааска кирибит Анна Сидоровалың алтан чуорааны чугдаарда тыһаттылар. Үө-

рэнээччилэргэ саҥа оскуолаһарын харыстаан-таптаан, кыһамньылаахтык үөрэнэллэригэр, дойдуларың албан аатың аатырдар дьонун дьон буола улааталларыгар алгыстарың анаан туран, музыкальнай кылааска гитара, синтезатор, физкултуураһы заалга волейбол, футбол, баскетбол мээчиктэриң бэлэх ууннулар. Оҕо буолан оонньообут, үөрэх-били сырдыгың иңгэримит оскуолаһаҕы кэмнэриң ахтан-санаан, олус истинг көрсүһүү тэрилиннэ.

Министр спорта страны и Глава Якутии обсудили подготовку к Играм «Дети Азии»

по вольной борьбе памяти Дмитрия Петровича Коркина с участием 15-ти стран. В Играх «Дети Азии» планируется участие спортсменов из менее 25 стран. Некоторые делегации уже побывали в республике. Подготовка идет полным ходом», – отметил Айсен Николаев.

Олег Матыцин выразил уверенность в том, что Игры «Дети Азии» станут одним из крупных спортивных мероприятий в 2024 году в нашей стране, и будут проведены на самом высоком уровне.

VIII Международные спортивные игры «Дети Азии» пройдут с 25 июня по 7 июля 2024 года на своей исторической родине – в городе Якутске.

В программу Игр входят

24 вида спорта, по которым юные спортсмены разыграют 224 комплекта медалей: баскетбол 3х3, бокс, волейбол, вольная борьба, дзюдо, борьба кураш, легкая атлетика, мас-рестлинг, настольный теннис, плавание, пулевая стрельба, стрельба из лука, самбо, тхэквондо, мини-футбол, хапсагай, художественная гимнастика, стендовая стрельба, кикбоксинг, шахматы, танцевальный спорт, игра Го, борьба на поясах «Альш» и скалолазание.

На Играх предварительно ожидается участие более 3000 участников, также будут задействованы 1900 волонтеров.

Пресс-служба Главы РС (Я) и Правительства РС (Я).

В республике

АЛРОСА добыла крупнейший за последние 10 лет ювелирный алмаз

Компания «Алмазы Анабара» группы АЛРОСА добыла на алмазном прииске Маят в Анабарском районе Якутии самый крупный за последние 10 лет в России алмаз ювелирного качества.

Масса рекордсмена составила 390,7 карата. Найденный алмаз – это светлый кристалл нестандартной формы, окаймленный желто-коричневым ореолом – уникальное на сегодняшний день сочетание массы, формы и цвета. До этого самый крупный алмаз ювелирного качества массой 401 карат находили десять лет назад, в 2013 году.

Находку обнаружили во время ночной промывки алмазосодержащих песков участка Эбелях прииска Маят. Вместе с алмазом-рекордсменом работники АЛРОСА также добыли также крупный бесцветный алмаз массой 37,7 карата классической формы октаэдра. В настоящее время кристаллы направлены на экспертную оценку морфологических характеристик.

«Находка одного из крупнейших алмазов в истории России – несомненно, беспрецедентное событие и отличный финал промывочного сезона 2023 года. Специалистам еще предсто-

ит детально изучить и оценить потенциал добытого алмаза и его характеристик, но без сомнения, это рекордсмен и для нашей компании, и для алмазно-бриллиантовой отрасли страны», – сообщил генеральный директор АЛРОСА Павел Мариничев.

Проект Навахту.рф запустил программу трудоустройства для участников СВО

Первый заместитель председателя Правительства Якутии Кирилл Бычков встретился с участниками проекта Навахту.рф, получившими работу в угледобывающей компании «Колмар». Среди них 10 участников СВО. Все они успешно прошли обучение по профессии подземного горнорабочего и отправятся в эти дни на вахту в Нерюнгринский район.

«Для Якутии, которая очень активно развивается в последние годы, привлечение местных кадров в промышленность является важнейшим вопросом социальной и экономической стабильности населения. Проект показал большую социально-экономическую эффективность.

Каждый вложенный 1 рубль возвращает региону 192 рубля в течение года. Ежемесячно более 200 млн рублей идет в семьи в

виде зарплат по всем районам Якутии.

Аналогов подобного рода проектов в нашей стране нет. При этом, именно сейчас перед нами стоит очень важная общая задача по социализации и возвращению в мирную жизнь наших ребят, отдавших свой долг за защите Родины. Самый верный путь – это обеспечить участникам СВО стабильный сценарий развития с высоким доходом в промышленной отрасли», – отметил первый заместитель председателя Правительства республики Кирилл Бычков.

Проектный офис Навахту.рф запустил программу по бесплатному обучению горно-техническим специальностям участников СВО и их трудоустройству в промышленные компании. Участники специальной военной операции могут найти работу в 42 промышленных и инфраструктурных предприятиях.

Первые курсанты проекта уже отработали первые вахты в компании «Эльгауголь» и вернулись на отдых домой.

Напомним, проект Навахту.рф стартовал по поручению главы Якутии Айсена Николаева в ноябре 2020 года. Он призван помогать трудоустройству не только состоящих на учёте в качестве безработных, но и тех, кто имеет работу, но хочет перейти на более высокодоходные отрасли народного хозяйства.

Благодаря проекту свыше 2 тыс. жителей Якутии получили высокооплачиваемую работу в промышленности республики. Поиск вакансий, подготовка документов, обучение происходят бесплатно и удалённо на цифровой платформе проекта Навахту.рф.

В Якутии откроется первый на Дальнем Востоке кампус «Школы 21» Сбера

Кампус школы программирования от Сбера – «Школы 21» станет первым в Дальневосточном федеральном округе. Более 260 человек старше 18 лет могут поступить на основное обучение в год и получить востребованную профессию в сфере ИТ бесплатно. При этом опыт в программировании необязателен.

Как ранее отметил глава Якутии Айсен Николаев, Сбер создает в республике условия для подготовки ИТ-кадров для долгосрочных потребностей различных отраслей экономики республики.

Напомним, на Петербургском международном экономическом форуме в июне 2023 года глава Якутии Айсен Николаев и президент-председатель правления Сбербанка Герман Греф подписали соглашение о взаимодействии в области инфор-

мационных технологий.

В Школе-21 обучающиеся изучают цифровые технологии различных направлений и сфер. Это – алгоритмы, и графика, Unix, Web, мобильная разработка, кибербезопасность, сетевые технологии, Big Data, искусственный интеллект и многое другое.

Частью образовательной программы является обязательная стажировка в ИТ-компаниях продолжительностью три месяца. После данного этапа участники обучения будут трудоустроены в ИТ-компаниях по своему направлению.

Кампус школы просторный, оснащен современным оборудованием. Созданы удобные зоны для обучения, игровые зоны, зоны отдыха. Всеми возможностями обучающиеся смогут пользоваться круглосуточно.

На первый интенсив, который пройдет этой осенью, уже подано более 200 заявок. В текущем году планируется провести два отборочных интенсива, по результатам которых участники будут приняты на основное обучение.

«Школа 21» – это инновационный проект Сбера в сфере подготовки ИТ-специалистов. Кампусы «Школы 21» работают в Москве, Казани, Новосибирске и Сургуте, откроются в Великом Новгороде и Ярославле.

Пресс-служба Главы РС (Я) и Правительства РС (Я).

Наука и мы

Сохранение редких и исчезающих видов растений является одним из важных компонентов сохранения биоразнообразия живых организмов нашей планеты. Растения создают особую среду для обитания многих организмов, составляют основу пищевой цепи животных, тем самым играют важную роль в поддержании экосистем. К сожалению, многие виды растений находятся под угрозой исчезновения из-за воздействия разных факторов таких как глобальное потепление, загрязнение, вырубка лесов, пожары и др.

Сохранение растений имеет не только экологическое значение, но и экономическое. Определенные виды растений используются в медицине, косметической и пищевой промышленности, биотехнологии. Потеря этих видов может привести к потере ценных ресурсов и возможностей для нашего общества. Чтобы сохранить редкие и исчезающие виды растений необходимо внедрять экспериментальные методы включая технологии in vitro.

Сотрудники и молодые ученые учебно-научной лаборатории «Молекулярно-генетические и клеточные технологии» Института естественных наук Северо-Восточного федераль-

● Отбор почвенных образцов с местообитания лилии кудреватой. Фото Терентьевой С., июль 2023 г.

ного университета выполняют разработку технологии микрклонального размножения редких и исчезающих растений Якутии. Микрклональное размножение позволяет получить

множество генетически идентичных растений из отдельных кусочков растительной ткани и органов.

Одним из объектов исследования является лилия кудрева-

● Образцы получаемых микрклонов редких и исчезающих растений в условиях контролируемого фитостеллажа (фото Егорова Ю., сентябрь 2023).

тая *Lilium pilosiusculum* (Freyn) Misch., занесенная в Красную книгу Якутии (2017). На сокращение численности данного вида растения влияют активный сбор в дикой природе для использования в ландшафтном дизайне, для использования в народной медицине и вытаптывается скотом.

Коллектив лаборатории на сегодняшний день разработал технологию клонального микроразмножения лилии кудреватой, масштабирует получение микрклонов. В рамках выполнения исследования экспедиционная группа провела обследование ранее обнаруженных небольших популяций лилии

кудреватой на территории Нюрбинского района. Ученые произвели сравнительное описание фитоценозов и отобрали почвенные образцы с местообитания этого редкого вида растения к изучению адаптации растений-регенерантов в условиях закрытого и открытого грунта в условиях Ботанического сада Якутии.

Данное исследование и разработки поддержаны грантом Российского научного фонда №22-14-20031, <https://rscf.ru/project/22-14-20031>.

Инженер-исследователь УНЛ «МГИКТ», аспирант СВФУ ЕГОРОВ Юрий.

Айар кут

Өлөксөй Дьокуускай куоракка кэлбитэ. Бачча чугаһаан баран, Хангалас оройуонугар олорор бииргэ төрөөбүт балтыларыгар тахсар санаалаах. Балтылара үтүө сураҕы истэн, убайдарын кэтэһэ бөҕө сылды аллар. Кэлбитин кэннэ, хас да хонорун истэн, үөрүүлэрэ өссө үрдээн, сарсын лууктата илдьиэх буоллулар. Өлөксөй да балтыларыгар тугу эрэ туһалааҕы онороруттан туора турбат киһи, үөрүүтүн кытары сөбүлэстэ.

Сарсыарда хомунуу буолла. Кыргыттар салаппаан суумка ылааллар. Убайдарыгар биэрбит-тэригэр, бэйэтэ куулунан лууктуурунан охсон эттэ:

- Ээ, мизэх куулла биэрин.
Кыра балта биир да тылы утарбакка эрэ, күлэ саныы-

Бу күннэргэ Сахабыт сириг булчуттара ыраах тыаҕа күндү түүлээх соноругар тахсан эрдэхтэрэ. Мин эмиэ 30-ча сыл устата күһүн аайы Нурба Күндээдэтин бастын сонордугарын кытта Богомоюу уонна Куонхаар үрэхтэр бастарыгар тийэ бултаспыт кэмнэрдээх этим. Бүгүһүнү суруйуу аан бастаан тыаҕа тахсыһан бултаспыт күһүнүм туһунан.

Оҕо эрдэпиттэн булт дьон баран мундукка ытаабыт дьон ахсааныгар киллэрэр киһилэрэ этим. Дэлэҕэ да райсовет бэрэс-сэдээтэлинэн үлэли сылдьан Николай Николаевич Лыткин этиэ дуо: «Марха» сопхуоска Додохов, «Нурба» сопхуоска Герасимов, Истр тухары, бултаан тахсаллар,» - диэн.

Кыра эрдэпиттэн убайым Кондратий батыһыннара сылдьан кустуурга, кубахтыырга үөрэппитэ. Убайым барахсаны кытта кини орто дойдуттан күрэнээр диэри олус тапсан бииргэ кустуур этибит. Төһө да күһүн-саас куска сырыттарбын, санаам ордук улахан булка сытара, түүлээҕи, тайаҕы бултаһааһын баҕарар этим.

Оннук түгэн сэбиэксэ сана үлэлээн эрдэпинэ буолбута. 1968 сыл күһүнүгэр аан бастаан ыраах үрэх баһыгар тииннэһэ тахсар буоллум. Бизс буолан алтынны ый 14 күнүгэр сыарҕалаах аттарынан Күндээдэттэн таһыстыбыт. Дьонум бары урут булка сылдыбыт дьон. Саамай уопуттаахпыт Сергеев Василий Петрович. Кини 50-ус сылларга Кэдэк диэн булчут оҕонньордуун табанан иннэ Өлүөхүмэ быһыгар тийэ бултаабыт. Биир көрдүөс түгэни наар кэпсээччи. Октябрь диэн уол Тыыттаайы үрдүк сырыттан табанан хормуоскалы-хормуоскалы түһээччи диэн.

Баһылайдыын, бу бултааһыннан саҕалаан саас куска, күһүн тайааха, түүлээххэ бииргэ сылдыар буолбуппун. Доҕорум элбэх сангата суох, мүчүк гынан кэбиһэ-кэбиһэ сылдыар, сырыны кыайар, олус сүрэхтээх дьонун киһи этэ. Иккис уопуттаах киһибит Титов Прокопий Осипович, эмиэ элбэх сангата-ингэтэ суох, булка элбэхтик сылдыбыт кадровай булчут.

Үһүс киһинэн Ананьев Николай Иванович, 70-80-ус сылларга сайыннын келө-илии звенотун салайан өрөспүүбүлүкэҕэ

Лууктааһын

саныы муус маҕан куулу биэрдэ. Убайа, өссө өн баран, куулун баайар быатын буллаттарда.

Сотору үлэхтээх, тэлиэгэлээх аттаах оҕонньордоро тийэн кэллэ. “Һуу-һаа” буолан, тэлиэгэҕэ олонорон айаннаатылар. Өлөксөй, өрүү да кими баҕарар кытары биир тылы булан кэпсэтэр киһи, аты, баһын билэн, – миинэр мингэ гыммыт киһи, оҕонньордуун интэриэстэрэ биир буолан, сылгы туһунан кэпсэтэн, суол уһунун-кылганын билиминэ хаалла.

Ол да гыннар, тулатын

одулуу истэ. Бу дойду истиэп курдук эбит, Өлөксөй быһа суох тыалаах үрэх баһа сириттэн чыҥха атын, манна бары барыта ытыска уурбут курдук көстө сытар: харах ыларынан киэн сыһылар, кураанах мырааннар, холмогор сүөһүлээх мэччирэннэр, хоройон иһэр дьабарааскылаах хонуулар.

Тийиэхтээх сирдэригэр кэллилэр быһылаах. Ат тохтоотун кытары кыргыттар тура экирээтилэр, хонууга баран, төҥкөгнөспүтүнэн бардылар. Ол икки ардыгар, оҕонньордору атын уу диэки салайда. Өлөк-

Бастакы тыалааһын

бастын көрдөрүүлэнэ сылдыбыта, идэтинэн сылгыһыт. Төрдүс киһибит - Евсеев Николай Гурьевич, эмиэ булка элбэхтэ сылдыбыт, бэйэтин олус кыанар, сылбырҕа киһи.

Кэлин бу икки Ньюкулайы кытта эмиэ элбэхтэ бииргэ бултаабыппыт. Оччолорго туосапка да карабин да маҕаһынҥа докумуона суох атылыанар этэ, онон хас биирдиитигэр саалардаахпыт. Декоратив диэн сүрдээх чычаас аттаахпын. Тисов Никииппэр диэн ветеринар киһи мииннээр ата.

Хаар аҕыйах буолан, Куранга диэри сыарҕаларбытын, таһаҕаспытын тыраахтырынан үөлээннээхпит Афанасьев Ньюкулай таһааран биэрдэ. Баһылай биһикки тыраахтырынан таһыстыбыт. Евсеев Ньюкулай Борокуоппайдыын биһиги аттарбытын сэттиилэнэн атынан таһыстылар. Ананьев Ньюкулай кэргэнэ оҕолонорун кэтэһэн, арыый тардыллыам диэн хаалла. Уу Куранга ферма хотонун аттыгар баар үтээһинэ тийэн сүөккэннибит. Ананьев Ньюкулайыт сотору соҕус тийэн кэллэ, кэргэнэ уолламмыт.

Сарсыныгар сыарҕалаах аттарбытынан Сүрэхтээххэ айаннаатыбыт. Аара тиин баар да сороҕо ситэ иликтэр эбит. Туора Сүрэхтээххэ тийэн хоннубут. Сүбэлэһэн баран, икки аңы барарга былааннаатыбыт. Евсеев Ньюкулай Баһылайдыын Чарыһынан, биһиги Бөөлөөнү диэки хайысхаланныбыт. Көрсүөхтээх сирбит - Өрт үрэх.

Биһиги Дьаантыырга тийэн тохтоотубут. Кизһэлик 20-тэн тахса табалаах икки киһи тийэн кэллилэр. Олорбут Биллээххэ баар саһыл ферматтар табалы тахсан баран төннөн иһэллэр эбит. Төһөнү бултаабыттарын оччо-бачча кэпсээбэт дьон буолан биэрдилэр. Амсайарга эт көрдөөбүпүтүгэр таба быарын бэристилэр.

Сарсыныгар Бөөлөөнүгэ көһөн тийдибит. Куонхаар үрэхтин нөҥүө тахсан тииннээтибит. Сорох тиин билигин да ситэ илик. Салгы Таалаҕа көстүбүт. Аара улар, куртууҕа өлөрдүбүт. Таалаҕа тийибиппит бэртээхэй дьылээх эбит, ат аһылыга элбэх буолан биэрдэ.

сөй ууга барбатабыттан олус соһуйда. Көрүммүтэ – хонуу ортоугар турар, ыраах уу көстөр. Санаабытын этэ үөрүйэҕинэн сана аллайда:

- Тоҕо эрдэ түстүбүт? Бастаан, тийиэхтээх сирбитигэр тийиэххэ баар этэ. Аҕыйах луугуол оннугар, онно малыйдааха, төннөн иһэн ылҕаахха сөп этэ.

Балтылара, чуут туттуна испит күлүүлэрин, дьэ, таска таһаардылар.

- Лууктуур сиргэ, бу аата, кэлибит. ha-ha-ha! Айуу-айа!

- Манна Ылгыдьаак да Таас арыы да буолбатах. ha-ha-ha! Айуу-айа!

- Туулуур да буолбатах.

- Чуут салаппаан суумканы ылҕаатахха – вот спасибо! Элбэҕи булбут аатырабын. ha-ha-ha!

- Эһиэхэ курдук куулунан ылҕаан, утары эбэҕэ сууйан, мас буочукаҕа хаастыгынан кырбаан, тууһаан, биздэрэнэн үлэстээһин буолбатах.

- Манна от быһыттан ылгыгытын.

- Оҕонньор эппит кэмигэр, үрэххэ илимин көрөн, таарыйа күөгүлээн баран кэлиэ. Ононго диэри туттумахтаан хаалыахха наада.

Өлөксөй ханнык да түгэнгэ санаатын түһэрбэт киһи, куулун салаппаан суумка саҕа тиэрэн, лууктаабытынан барда. Сотору ыллаан доргулар куолаһа иһилиннэ: “Үчүгэй, үчүгэй! Үчүгэй даҕаны! Үрдүккэ тардыһар, үөрүүгэ кыттыһар...”

Мирослава.

хамнаабакка ыт үрэтин иһиттим. Кыратык барбалы түһэн баран төнүннүм. Утуу-субуу дьонум бары тийэн кэллилэр.

Ананьев Ньюкулай ыта кымырдаҕас уйатын аннын хаһахаһа үрэр эбит. Бу иннинэ эһэҕэ Баһылайыт эрэ сылдыспыт эбит. Онон кини этэрин истэбит. Икки Ньюкулай сылбырҕа мас быһан арҕах айаҕар бөлүү укулар. Мин Баһылайдыын арҕах утары манаан турабыт. Туох да баара биллибэт, чаһыбыт буоллаҕына баран иһэр, номнуо 5 ааста, халлааммыт боруксууйан барда.

Арҕах үрдүн сүргэи буолла, кымырдаҕас уйатын анна буолан сымнаҕас эбит, арай тоһоҕобут иһирдье курдары киэрэн хаалла. Солуур саҕа курдугу дьөлө астыбыт, син биир туох да баара биллибэт. Аллараа сууралаан уһугуннарыахха диэн сүбэлэстибит. Анныалаахпыттына маспыт сымнаҕаска тийэн тирэнэр биллэр. Ананьев Ньюкулай сааһытынан бигээн баран арыый бэттэх ыла түһэн баран ытын диэбитигэр Баһылай биһикки биирдиитэ ытан хабылыннардыбыт. Эмиэ туох да биллибэтэ, арай күөх буруо таһыста диэн буолла.

Уот отуннубут, арҕахпыт бөҕө маһын ылан баран Ананьев Ньюкулай быалаах арҕах иһигэр киэрэн баайбытын тоҕус со-

рунан түөрт буолан нэһиилэ соһон таһаардыбыт. Уот сырдыгар сүлүү буолла, улахан адырҕа эбит диэн быһаардылар. 8 ааһыта бүтэн, түөрт акка ыырдан, чаас курдугунан үтээммитигэр тийдибит. Тийибиппит Борокуоппайыт биир солуур толору тиин этэ буһаран кэтэһэ сылдыар эбит. Үөрүү-көгүү буолан эппитин ыга буһаран кэбистибит.

Сарсыныгар сөбүн бултаатыбыт, онон дойдубутун быһаахха диэн сүбэлэстибит. Өрт үрэххэ тийэн, тайахпыт, эһэбит этин үллэһиннибит. Ананьев Ньюкулай эһэ тириитин саҕа бултаспыт киһиэхэ Августка биэриэххэ диэн дьонум тириини мизэхэ анаатылар.

Барыта 800-тан тахса тиин, 10-тан тахса солонҕо, 10-тан тахса улар бултаан, олус астынан, Өктөөп бырааһынньыгын баттаһа дьоммутун, оҕолорбутун дэлби ахтан дьибитигэр кириппит.

Аан маҕнай түүлээх булдугар сырытыннарбыт үөлээннээхтэрбэр махталым улахан. Кэлин бу бултаабыт үрэхтэрбэр 30-ча сыл устата тахсан бултаспытим. Ол туһунан кэлинҥи кэпсээннэргэ ааҕаарын.

Август ГЕРАСИМОВ,
Нурба, Күндээдэ.

ВЭФ-2023

Владимир Путин Уһук Илин салгынынан таһы сайдыытын былаанын бэлэмнииргэ соруйда

Арасыйа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин ВЭФ пленарнай мунньагар РФ Бырабытталыстыбатыгар 2024 с. кулун тутар 1 күнүгэр диэри Уһук Илин салгынынан таһыны сайыннарыга уонна сангардыга былааны бэлэмнииллэригэр соруйда.

«Кулун тутар 1 күнүгэр диэри бырабытталыстыба Уһук Илин уокурук иһигэр салгынынан таһыны сайыннарыга тэрээһин кэлим былаанын бэлэмнииргитигэр көрдөһөбүн. Онно саҕа аэропортары тутуу уонна баар пуортары сангарды, дьобус авиация үлэтин ыстандаартарын тупсарыы,

дойду онорбут сөмөлүөттэрин уонна бөртөлүөттэрин тириэрдии уонна, биллэн турар, авиахампаанньалар салгын суудунатыгар лизиннэрин ороскуоттарын аччатыы суотугар сөмөлүөтүнэн көтүүнү улаатыннары кириэхтээх», – диэн Бэрэсидьиэн соруйда.

Манньык быһаарыы, чуолаан, Саха сиригэр олус улахан суолталаах. Салгынынан таһы – өрөспүүбүлүкэ тырааныспарынан сырытытын хааччыйар, дьон олоҕун таһымын үрдэтэр биир сүрүн хайысха буолар.

Сайаана ЛЬВОВА,
Саха сирэ.

Редакция почтата

Дьон-сэргэ ытыктыыр киһитэ

Бу дьыл атырдыах ыйын 6 күнүгэр 1965 сыллаахха оскуоланы бүтэрбит сааһырбыт дьоунор үөрэммит оскуолабыт сиригэр-уотугар Хатын Сыһыыга уонча буолан мустан көрүстүбүт. Оскуолабыт билигин түмэл буолан турар. Онно сылдьан үөрэммит кылааспытын киирэн көрдүбүт, үөрэппит учууталларбыт, араас сылларга үөрэммит дьонноор хаартыскалара ыйаммыттар, пионерскай форма, барабан, горн көрдөрүүгэ туруоруллубуттар.

Колябыт барахсан оскуола-да солбуллубат барабанщик этэ, барабанын таһыгар өр соҕус көрөн сонҕорон турбута, тугу санаабытын ким билиэ баарай. Билигин пенсияҕа олорор саха тылын учуутала Маяровская Марианна Семеновна түмэл экспонаттарын туһунан сиһилии кэпсээбитин астынныбыт аҕай. Түмэл иһигэр-таһыгар өйдө-бүннүк буоллун диэн Марианна Семеновна уола хаартыскаҕа түһэртээтэ. Оскуолабыт барахсан үөрэнэн ааспыт араас көлүөнэ дьон киэн туттуута буолаҕа.

Кылааһынныкпыт Прокопьев Николай Иванович көрсүһүү кэнниттэн атырдыах ыйын 14 күнүгэр биһиги кэккэ-бититтэн туораан олус соһута, олутта. Колябыт барахсан тihэх көрсүһүүтэ буоларын үк-сүбүт сэрэйбэтэҕэ чаччы. Бары да кинкиниир киэн куйаар

илиитин иһигэр сырыттаһыт, ким эрэ толору дьоллоноор, ким эрэ суорума суолланар, айылгыбыт оҥоһуута оннук буолуохтааҕа. Дьылҕа хаан дуу, олох оҥоһуута дуу - киһиэхэ тугунан туолуйан тахсарын биһиги тугун ыйданардыаһыт баарай. Үрдүк айыылар үө-һэтэн көрөн киһи дьылҕатын дыһайан эрдэхтэрэ. Хайыаһыт баарай, орто дойдуттан барар күнэ-дьыла ыган кэллэ-ҕэ буолуо. Дьылҕа хаан тойон эдэрэ-эмэнэ диэн талымастыы, сыймайдыы, араара барбат быһыылаах. Барыбыт даҕаны ин-нигэр туох күүтэн турарын ким билиэ баарай.

Коля оҕо сааһа Марха эбэ биэрэгэр турар Киирэп дэриэ-бинэтигэр ааспытта. Сайынын эбэлэрин уута түспүт кэмигэр дуоһуя оҕолору кытары сөтүө-лүүрэ, удьуордаан туран бары ууһуттарын дьон сөбө кэпсиил-лэрин истээччибин.

Колябыт бу орто дойдуга кэлэн ыал буолан күөх Ньурба кэрэ айылҕалаах үтүө кырсы-гар түөрэх түһэрэн олохсуй-бута, унаар күөх буруону та-һааран уһундук олордо. Утум хаан тарҕатан оҕолордонно, сиэннэр минньигэс сыттарын ылан дьолломмута туохха хо-лооноох буолуой, «эһээ» дэтэр дьолун билэн барда.

Үтүө-сэмэй майгытынан, чизһинэйинэн, муударай өйүнэн салайтараан дьоһун олобу олорон ааста. Оҕолору-гар, сиэннэригэр, чугас дьон-норугар дьоллоох түгэннэри бэ-лэхтээн аастаҕа.

Прокопьев Николай Иванович

Коля үлэлээн ааспыт кэмнэ-ригэр улахан апаратыаттааҕа, толоругас, чизһинэй үлэһит киһи быһыытынан сылдыбыта сэрэйиллэр, бииргэ алтыһан үлэлэбит дьонноро киһилии билэн эрдэхтэрэ. Үлэһит бы-һыытынан дьонно-сэргэҕэ сир-дэрбэтэх бэрт бүгүрү, тулалыыр эйгэтигэр биллэ-көстө сатааба-тах сэмэй киһи буолуохтаах. Кы-лааһынныкпыт олус чэнчис, мэлдьи ып-ыраас таҕастаах, сиртэн-буортан тэйбит курдуга, ол сиэринэн дууһата ырааһын, амарах санаалааһын, сырдык ыраллааһын туоһулуур.

Кэлин наһаа үчүгэйдик ыл-лырын билэн баран, хас кы-лааһынан үөрүүлэх көрсүһүү аайы Колябыт кэрэ куластаах ырыатынан кизэргэтэрэ, сэ-ргэхситэрэ, ырыа үчүгэй эйгэ-

тигэр киирэн тахсарбыт. Саа-һырдыаһын аайы араас сүдү талаан арыллан иһэрин сөбөр-бүт. Наһаа кыраһыабай калли-графическай буочардааҕа, олус бэркэ уруһуйдуура, кини са-таабатаҕа-билбэтэҕэ диэн суох курдуга.

Оскуоланы бүтэрбиппит 50 сылыгар Колябыт тыл көтө-бүүтүнэн ииппит-такайбыт ос-куолабытыгар отчуоттуур тэнэ-кинигэ таһаарыахха диэн сү-бэлэспиппит. Ол санаабытын сыал-сорук гынан киһигэ та-һаартаран илиибитигэр туп-пупут. Бу киһигэ тахсыты-гар, бэчээттэниитигэр элбэхтик сүүрбүт-көппүт уонна киһигэ-бит улахан аҕаара Колябыт уус-таан-ураннаан хомоҕойдук ийэ-тылынан суруйбут ахтыыла-рынан байытыллан тахсыбыта. Киһигэ элбэ туһааннаах маты-рыйаал хомуллууттан таныл-лан табыстаҕа.

Онон этиэҕи баҕарылар, Үрдүк танара, үөһээ сырдык Аар Айыылар араас талааны хада-ҕалыыр да буолаллар эбит. Бу Орто дойду кэрэ айылҕатыгар сэдэх, мааны дьонноор төрөөн олорон аһаллара кэрэхсэбил-лэх даҕаны буолуохтаах.

Биһиги көлүөнэ дьон Аҕа дойдуга Улуу сэриитин сылла-рыгар төрөөбүт буолан, ааспыт кэм ууларбыт хаардарын, ар-даһын, буурҕатын дьарамай санныбытыгар сүкпүтүт. Тү-һүүлэх-тахсыылаах ыар дьыл-лар тыал буолан аастахтара, үлүскэн үлэбит-хамнаспыт ту-маннаах халлаанҕа састаҕа. Ас-танас кырыымчык кэмнэрэ

уонна сылайыы-элэйи, муун-туйуу кый ыраах куйаарга симэ-лийбиттэрэ. Ол эрэн туохтан да чаҕыйбакка харса суох үлэлээн-хамсаан олох уйгутун уһансы-быт көлүөнэ дьон буоллаһыт. Аргыардаах ааспыт кэм дьонно-ро сааһыран аҕыйаан бардыбыт.

Былыргы өбүгэлэрбит ба-рахсаттар сыл-хонук дириллэ-рэ кырдык, аныгы үйэ күнэ-дьыла түргэн тэтимнээхтик ааһарын дьон-сэргэ билэ-көрө сылдьар.

Аан дойдуга аартыктаах, күөх далай оломноох, хара тыа ыл-лыктаах, онтон киһи үөскээбит, олорон ааспыт бэлиэтэ кэн-чээри ыччата бурлар. Коля оҕолоро, сиэннэрэ аатын аат-татыахтара. Кэнэҕэһин кин-киниир киэн халлаанҕа уһун дьүүлүүр сиргэ сырдык дууһа-быт көрсүһэр аһаллара.

Түмүкпэр бу одон-додон ис хоһоонноох да буолар кылгас ахтыыбын Буор Булгунньах (Егор Борисов) «Сүтүк» диэн хо-һоонунан түмүктүүбүн.

*Орто дойдуга олоҕор
Үрүн-хара сүүрүктэр
Үөрүү-сүтүк аргыстаах
Үйэллэргэ усталлар.*

*Айыһыттыы ып-ыраас
Амарахчай санаалаах,
Сырдык, кэрэ киһибит
Көттө добуһу дуолугар.*

Н.И.Прокопьев оскуолатааҕы кылааһынныктарын аатыттан Варвара Николаевна НИКОЛАЕВА, сэрии сылларын оҕото, Хатын Сыһыы кырдыбаас олохтооҕо.

Здоровье

Ежегодная вакцинация против гриппа - самый эффективный способ защиты от этого заболевания.

Вирус гриппа очень легко передается. Самый распространенный путь передачи инфекции - воздушно-капельный. Также возможен и бытовой путь передачи, например, через предметы обихода.

Несколько фактов о вакцинации против гриппа:

- Вакцина обеспечивает защиту от наиболее актуальных видов вируса гриппа в данном эпидемическом сезоне (вакцина обновляется ежегодно).
- Введение в организм вакцины от гриппа не может вызвать заражение гриппом.
- Вакцинация показана всем группам населения, начиная с шестимесячного возраста.
- Иммуитет от гриппа формируется в течение 2-4 недель и сохраняется в течение 1 года. Поэтому необходимо прививаться ежегодно.

Напоминаем, бесплатной вакцинацией против гриппа обеспечиваются следующие

Профилактика гриппа и ОРВИ

О РЕКОМЕНДАЦИЯХ ПО ПРОФИЛАКТИКЕ ГРИППА, ОРВИ

ГРИПП – ОПАСНОЕ ЗАБОЛЕВАНИЕ В ГРУППЕ ОСТРЫХ РЕСПИРАТОРНЫХ ВИРУСНЫХ ИНФЕКЦИЙ

РИСК ТЯЖЕЛОГО ТЕЧЕНИЯ ГРИППА И ОРВИ ЗНАЧИТЕЛЬНО ВЫШЕ:

У ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ СТАРШЕ 65 ЛЕТ

У БЕРЕМЕННЫХ ЖЕНЩИН

У ДЕТЕЙ ДО 5 ЛЕТ

У ЛИЦ, ИМЕЮЩИХ ХРОНИЧЕСКИЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ

У ЛИЦ С ОСЛАБЛЕННОЙ ИММУННОЙ СИСТЕМОЙ

Прививку против гриппа следует делать до начала эпидемического подъема заболеваемости. Оптимальным временем проведения прививок против гриппа является период сентябрь-октябрь.

Подробнее на www.gospotrebnadzor.ru

группы риска:

- неорганизованные дети, начиная с 6-месячного возраста;
- дети, посещающие ДДУ;
- школьники с 1 по 11 класс;
- студенты;
- лица старше 60 лет;
- беременные женщины (2-3 триместр);
- лица, подлежащие призыву на военную службу;
- лица с хроническими заболеваниями (в т.ч. с заболеваниями легких, сердечно-сосудистыми заболеваниями, метаболическими нарушениями и ожирением);

- взрослые, работающие по отдельным профессиям и должностям;
- работники медицинских и образовательных организаций, транспорта, коммунальной сферы и сферы предоставления услуг;
- лица, работающие вахтовым методом;
- сотрудники правоохранительных органов;
- работники организаций социального обслуживания и многофункциональных центров;
- государственные гражданские и муниципальные служа-

щие. Бесплатную вакцинацию против гриппа можно получить в поликлиниках по месту жительства или работы, прививочных пунктах в общественных местах.

Также напоминаем о необходимости соблюдения неспецифических мер профилактики гриппа и ОРВИ, COVID-19:

- Сократите время пребыва-

ния в местах массового скопления людей;

- Используйте одноразовые салфетки при чихании и кашле;
- Носите одноразовые медицинские маски в закрытых помещениях, в местах массового скопления населения: торговых центрах, банках, автобусах, такси и т.д.;
- Старайтесь не касаться рта, носа или глаз немытыми руками (обычно мы неосознанно совершаем такие прикосновения в среднем 15 раз в час);
- Регулярно и тщательно мойте руки с мылом или с дезинфицирующим средством;
- Промывайте полость носа, особенно после улицы и общественного транспорта;
- Обрабатывайте поверхность своих смартфонов спиртовой салфеткой, ватным тампоном с дезинфицирующим средством;
- Соблюдайте социальную дистанцию в 1,5-2 метра друг от друга;
- При пребывании на улице одевайтесь в соответствии с погодными условиями;
- Старайтесь избегать переутомления и стрессовых ситуаций.
- В случае появления признаков ОРВИ – не занимайтесь самолечением, немедленно вызывайте врача!

ТО Роспотребнадзора в Нюрбинском районе.

**ГИБДД
предупреждает.**

Будьте внимательны на дорогах
В связи с осадками в виде мокрого снега и дождя Госавтоинспекция Нюрбинского района настоятельно рекомендует участникам дорожного движения быть особо внимательными на дорогах.

Водители:

- Соблюдайте скоростной режим.
- Увеличьте дистанцию.
- Пристегивайте ремнями безопасности себя и своих пассажиров.

Перевозите детей исключительно с использованием детских удерживающих устройств.

Пешеходы, так же не забывайте о своей безопасности:

- вечером носите световозвращатели;
- переходите дорогу по пешеходным переходам, убедившись в отсутствии приближающихся машин. (с фото)

Пешеходов в темное время суток плохо видно: чтобы стать заметнее на дороге, используйте световозвращающие элементы

В темное время суток человека без светоотражателей видно на расстоянии 50 м. Чтобы избежать несчастных случаев на дороге, разработаны специальные «светлячки». В карточках рассказывается о видах светоотражателей и о том, где их можно носить. Поделитесь фотокарточками с друзьями.

Госавтоинспекция
Нюрбинского района.

 Спорт

2 биир дойдулаахпыт аан дойду чөмпүйэнээтигэр миэстэлэстилэр

Геннадий АНТОНОВ.

Балажан ыйын 8-9 кк. Узбекистан Хива куоратыгар мас тардыһытыгар аан дойду V чөмпүйэнээтэ ытытылына. Бу улахан күрэхтэниигэ 2 биир дойдулаахпыт миэстэлэстилэр.

Дьяархантан төрүт-тээх биир дойдулаахпыт, биздэмистибэлэри тас өттүнэн харабыллыыр Нюрбатааҕы отдел үлэһитэ *Инна Пермякова* Узбекистан Хива куоратыгар мас тардыһытыгар аан дойду V чөмпүйэнээтигэр бэтэрээннэргэ 65 кг үөһө ыйааһынна үрүҥ көмүс призер буолла.

«Бастатан туран, эрэллээх тыылым буолар кэргэним, миигин эрчийэр-такайар тренерим Иван Иванович Пермяковка, оҕолорбор, ийэбэр өйбүллэрин иһин, улуус дьаһалтатыгар, чуолаан баһылык бастакы солбуйааччыта Семенов Василий Николаевичка, Нюрба к. баһылыгыҥ солбуйааччыта Куличкина Мария Константиновнаҕа бырайыаспар көмөлөспүттэригэр, көмө-өйөбүл буолбут аймахтарбар, дьүөгэлэрбэр, итиэннэ Васильев Альберт Ивановичка истин

махталбын тиэрдэбин.

Наһаа үөрэ сылдырабын, норуоттар икки ардыларынааҕы күрэхтэниигэ бастакы кыттым. Бэтэрээннэргэ аан бастакы аан дойду чөмпүйэнээтэ быйыл санга буолла. Манньык шанс уонна хаһан да

кэлбэтэ буолуо диэммин бары күүспүн-сырабын ууран баран кытынным. Бу сылдырыбыппыттан олус астынным,» - *диэн кэпсиир Инна Пермякова.*

Уус-Алдан спортивной оскуолатыгар үөрэнэ сылдыар Дьии-

кимдэ кыһа, 11 кылаас үөрэнээччитэ *Элеонора Антонова* кыргыттарга 70 кг 3-с миэстэ буолла.

Биир дойдулаахтарбытын ситиһилэринэн эбэрдэлиибит!

СЧИТАТЬ НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМ

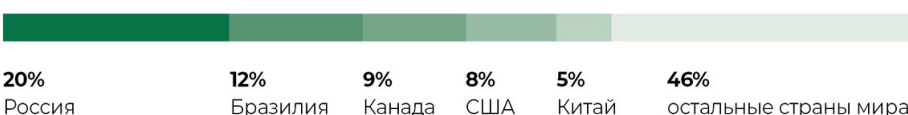
► Утерянное водительское удостоверение, выданное 11.05.2014 г. на имя **НИКОЛАЕВОЙ Туяры Михайловны.**

17 сентября — День работников лесного хозяйства

Где сосны рвутся в небо, где был живёт и небыль

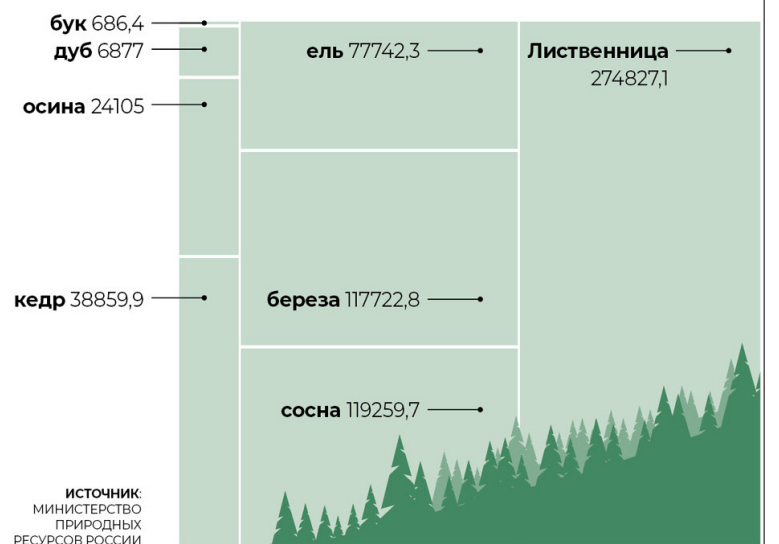

Россия – первая в мире по площади лесов. Все леса в мире (в процентном соотношении)

Символ России – не березка

Площади основных видов деревьев в РФ (в тысячах га)

ИСТОЧНИК: МИНИСТЕРСТВО ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ РОССИИ

Самым лесистым регионом России является Иркутская область, где леса занимают 82,3% от всей площади региона.

- 1703** - Петр I закрепил право собственности на лес за государством.
- 1722** - Для охраны лесов создана на вальдмейстерская служба.
- История лесного хозяйства в России**
- 1802** - Александр I утвердил первый в истории России Лесной устав.
- 1826** - Созданы лесничества.
- 1888** - Александр III издал указ «О сохранении лесов».
- 1918** - Вышел Декрет «О лесах». Создана сеть лесхозов и леспромхозов.
- 60-е годы** - создана структура государственных комитетов по лесному хозяйству, управлявших лесным хозяйством страны.

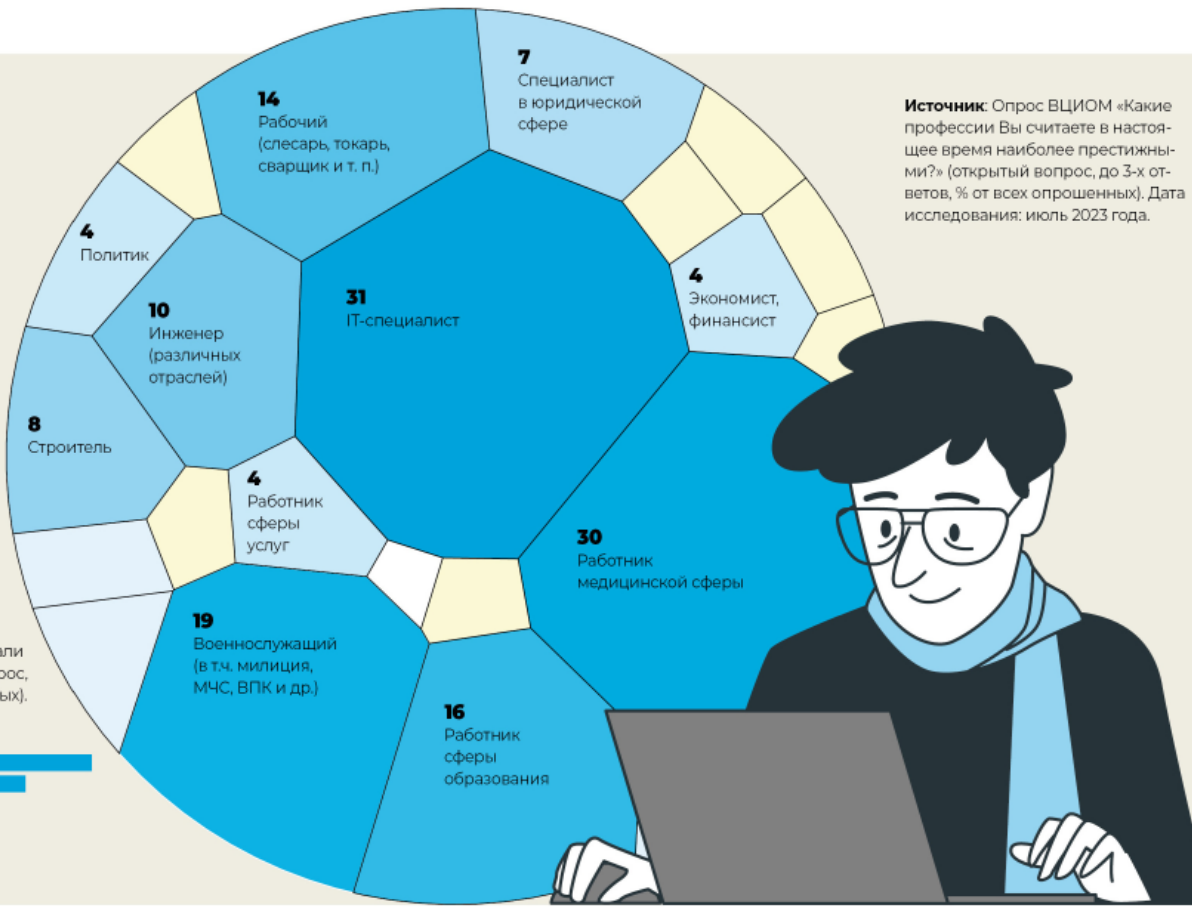
Самые престижные профессии в России

Неуказанные в графике:

- по 3 - работник сельского хозяйства, работник банковской сферы, финансист, директор;
- по 2 - работник торговли; менеджер; предприниматель; специалист газовой и нефтяной промышленности; госслужащий; научный работник; творческие профессии;
- 1 - бухгалтер.

Кем мы видим наших детей в будущем?

Какую профессию родители выбрали бы для своих детей (открытый вопрос, до 3-х ответов, % от всех опрошенных). Возраст ответивших: 35-44 года.

Источник: Опрос ВЦИОМ «Какие профессии Вы считаете в настоящее время наиболее престижными?» (открытый вопрос, до 3-х ответов, % от всех опрошенных). Дата исследования: июль 2023 года.

Таптыыр, убаастыыр дьүөгэбит Марфа Николаевна Слещоваҕа күнгэ көрбүт соҕотох кыһа

СЛЕЩОВА-ОКОНЕШНИКОВА Снежанна Ивановна
 ыарахан ыарыттан күн сириттэн күрэммитинэн дириг кутурҕаммытын холбуубут оҕолоругар Алинаҕа, Робертка, убайыгар Александрга, быраатыгар Димаҕа.

Анна Савинова, Изabella Духова.

Эйэ дэмнээхтик уһун кэмгэ дьэ тасты ыаллаһан олоһу ыалбыт ийэлэрэ, үлэ бэтэрээнэ, күндүтүк саныыр кийибит

САННИКОВА Нина Ивановна
 82 сааһыгар ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, уруу-аймах дьонноругар дириг кутурҕаммытын биллэрэбит.

Антоновкаттан Дуня, Сергей Ивановтар, оҕолоро.

Убаастыыр аймахпыт, саҥаспыт, үлэ бэтэрээнэ

САННИКОВА Нина Ивановна
 ыалдыан олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириг кутурҕаммытын тиэр-дэбит.

Спиридонова Нина Ивановна оҕолоро.

Күндү саҥаспыттар Наталья Александровнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр, биһиги балтыларытыгар Людаҕа, Викаҕа, бырааппытыгар Сашаҕа, сиэннэригэр тапталлаах кэргэнэ, аҕалара, эһээлэрэ, тапталлаах, убаастыыр убайбыт

ДУЯКОВ Сергей Николаевич
 күн сириттэн күрэммитинэн дириг кутурҕаммытын холбуубут.

Убайаантан Федоровтар дьэ кэргэттэрэ.

Күндүтүк саныыр, убаастыыр доҕорбут, Нурбаттан төрүттээх, Саха сириг Президентин кыһыл көмүс чаһылаах грамотатынан наҕараадалаһан

ДУЯКОВ Сергей Николаевич
 бу дьыл балаҕан ыйын 5 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан тапталлаах кэргэнигэр Наталья Александровнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар дириг кутурҕаммытын тиэр-дэбит.

Ийэ буорун сылаас суорҕан буоллун.

Федот Тумусов, Госдума депутата, Борис Попов, Нурба улутунун 2012-2016 сс. баһылыга, Сахая уонна Алексей Тихоновтар, Анатолий уонна Андрей Антоновтар, Алена уонна Александр Сысолтиннар, Григорий Кириллин.

Өр сылларга биригэ үлэлээбит кэллээҕэбит, ГУП ЖКХ Нурбатаабы филиалын РМЦ учаастагынан начальнига, Саха өрөспүүбүлүкэтин ОДьКХ Бочуоттаах үлэһитэ, ГУП ЖКХ бэтэрээнэ, Нурба оройуонун бочуоттаах гражданина, "Нурба куорат патриота" бэлиэ хаһаайына

СУББОТИН Станислав Максимович
 соһуччу күн сириттэн күрэммитинэн тапталлаах кэргэнигэр, кыргыттарыгар, сиэннэригэр, чугас дьонугар дириг кутурҕаммытын тиэр-дэбит.

ГУП ЖКХ Нурбатаабы филиалын кэлэктиибэ.

Коллектив Нурбинского филиала ГУП ЖКХ РС (Я) выражает глубокое соболезнование жене, дочерям, внукам родным и близким в связи с безвременной кончиной горячо любимого мужа, отца, дедушки

СУББОТИНА Станислава Максимовича,
 начальника ремонтно-механического цеха Нурбинского филиала ГУП ЖКХ РС (Я), Почетного работника ЖКХ РС (Я), ветерана ГУП ЖКХ РС (Я), Почетного работника Нурбинского района, Почетного гражданина Нурбинского района, Патриота города Нурба.

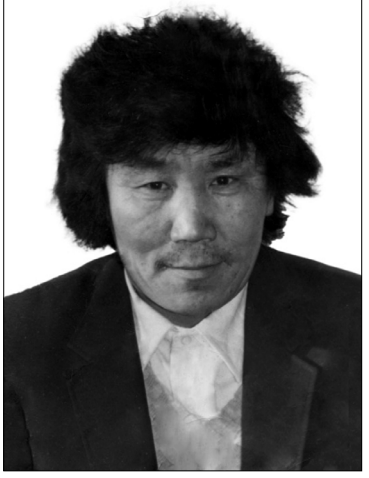
Коллектив Нурбинского филиала ГУП ЖКХ РС (Я).

Семья Ждановых выражает глубокое соболезнование жене, дочерям, внукам в связи со скороступижной смертью дорогого друга, любимого супруга, отца и дедушки

СУББОТИНА Станислава Максимовича.

Кэриэстэбил

Үтүө киһи өйдөбүлэ өлбөт-сүппэт

2023 сыл атырдьах ыйын 6 күнүгэр хара былыт халыйан кэлэн эмискэ этин эпитинини куһаҕан сураҕы истэн бары даҕаны сүрэхпит хайдан соһуйа, хомойо да истибиппит.

Владимир Степанович Хахыров 1944 сыл балаҕан ыйын 17 күнүгэр төрөөбүтэ. Болуодьа кыра эрдэбиттэн тэһиттээх, дьонго-сэргэҕэ аламаҕай, оҕолору кытта түргэнник уопсай тылы булар, сүүрэр-көтөр, бэйэтин кыанар уол оҕото этэ. Оскуолатаабы сыллар чыпчылыыах түгэнэ түргэнник элэс гынан ааспыттара.

1964-1968 сылларга эдэр ыччат биһигэр Бүлүүтээҕи педагогическай училищеҕа үөрэммитэ. 1965 сылга Саха Өрөспүүбүлүкэтин сайынны спартакиадагыгар чемпион аатын хапсаҕайдаһан тустууга ситиспитэ. Бу ыраах тыаттан туох да эрчиллээтэ суох баран тустааһын, Болуодьаҕа манньык

көрдөрүүнү ситиһиитэ айылҕатын бэлэҕэ буолар. Онтон Маардаабы СПТУ-га сварщик-тракторист идэтин оловун аргыһа оностубута.

Онтон ыла тракторист идэтин баһылаан үлэ үөһүгэр түспүтэ. Колхуос, сопхуос бүппэт үлэтэ, от-мас тиэйиитэ уһун сындаһаннаах, тоһуттар тымныыга тоһон-хааһан, үлэ бөҕөнү көрсөн сайынны биризмээҕэ бүппэт-оспот от үлэтигэр таптыыр кэргэнэ Анна Николаевнаны асчытынан илдьэ баран, бэйэтэ солбуллубат звено салайааччыта буолан, аҕата суох хаалбыт элбэх кыра сиэн бырааттары, тастын аймахтарын мунньан төһөлөөх оту оттоон төрөөбүт колхуоһугар, сопхуоһугар сэмэй кылаатын киллэрбитэ буолуой?

Оҕо эрдэбиттэн үлэҕэ-хамнаска эриллибит буолан үлэҕэ сатабыла, мындыра, үлэ араас ньымаларын үлэҕэ, олоххо туһана сатыыра. Бу эргингэ бастакынан убайа Степан Степанович Хахыровтыын иккилии стоговоһунан от тиэйэр ньыманы туттан бэркэ туһаммыттара. Маай, Энгэрдэ, Кулуһуннаах о.д.а. ыраах, 70-80 км учаастактартан от таһан, үлэ бөҕөнү үлэлээн эдэр дьону кытта олох итэҕэйэ суох үлэлээн, эдэр дьонно холобор буолара.

Сэрии оҕото, үлэ бэтэрээнэ, Бордон нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо. Бары дириэктэрдэри кытта уопсай тыл булан, үлэлэһэн кэлбитэ. Элбэх салайааччы кэлэн аастаҕа... Олору кытта уопсай тылы булуу бу эмиз сын-

далҕаннаах үлэ буолаҕа.

Бу үлэтэ тэрилтэтин салалтатынан биризмээтигэр бэлиэтэммитэ. Ол курдук «Москвич» массыына, электрическай оһох, стенка, «Урал» матасыыкыл, иистэнэр массыына о.д.а. фондаларын ылан бырааттарыттан ким да хом санаата хаалбатын курдук сүбэнэн үллэртиир этэ.

Кэргэнинээн Анна Николаевналыын художественнай самодеятельность көхтөөх кыттылаахтара. Биһиги Болуодьабыт дьонно-сэргэҕэ сайаҕаһа, сиэннэригэр, оҕолоругар аламаҕайа, үлэһит киэн туттуубут буолара. Хас субуотунуук, өрөмүөн барыта кини салалтатынан барара.

Оловун тиһэх күнүгэр диэри таптыыр сиэннэрин хамаанда тэрийэн үлэҕэ-хамнаска, оккомаска, үлэ ымпыгар-чымпыгар налыччы үөрэтэр ураты дьобурдааҕа. Эһээ, эбээ барыта оннук дьобурунан бэлэхтэммитэ. Сайын айы сиэннэрэ кэлэн оттоһон-мастаһан үөрүүтүн үрдэтэллэрэ, эһээҕэ, эбээҕэ кэлэн олон үөрэнэн, атаахтаан бараллара.

Олорбут олоҕо, үлэтэ өссө ситэри сыаналаммата дии саныыбыт. Тапталлаах кэргэнэ Анна Николаевналыын 53 сыл уу-нуурал олоҕу олон, бэйэ-бэйэлэрин өйөһөн-өйдөһөн өрөспүүбүлүкэ көмүс Кинигэтигэр киирэр чизек-бочуокка тиксибиттэрэ. Ил Түмэн, оройуон, өрөспүүбүлүкэ үгүс элбэх Грамоталарын, фондаларын, «Семейная доблесть» ылбыта.

Кэргэнинээн Анна Николаев-

налыын 4 оҕону итэн-такайан атахтарыгар туруоран дьоллоох эһээ, эбээ буоланнар элбэх сиэннэрин иитэргэ-такайарга биризмэлэрин билбэккэ аһараллара.

Владимир Степанович үлэтигэр бэринилээҕин, дьону кытта уопсай тылы буларын, дьонго-сэргэҕэ апаратыгыттааһын бэлиэти көрөн, бастаан хонуу биригэдьиригэр, онтон кэлин солбуллубат Маалыкай отделинетын управляющайынан өр сылларга үлэлээн кэлбитэ, пенсияҕа тахсан да баран үлэтин тохтоппотоҕо.

Онтон ыһыллыы-тобуллуу буолан бары да тарҕастахпыт...

Болуодьабыт төһө даҕаны олохтон соһумардык, хомолтолохтук барбытын иһин кини сырдык санаата, үтүө майгыта оҕолорун, сиэннэрин биһиги, биригэ үлэлээбит алтыспыт дьонун араҕаччылыы сылдыра буолуо дии саныыбыт. Үтүө киһи өйдөбүлэ өлбөт-сүппэт диэн норуокка өйдөбүл баар.

Оҕолоро, сиэннэрэ аҕаларын, эһэлэрин курдук аламаҕай, сайаҕас санаалаах, дьонгот үтүнү эрэ баҕарар үтүө дьон буолан эһээлэрин, эбээлэрин олохторун салгыахтара диэн эрэнэбит.

Дойдун буора сылаас, сымнаҕас буоллун. Эн үтүө өйдөбүлүн тыыннаахпыт тухары умнуохпут суоҕа.

Эйигин таптыыр, убаастыыр биригэ үлэлээбит табаарыстарың.

«Нурба»
 Главный редактор **ПЕТРОВА Лена Ивановна**

Учредители:
 Правительство Республики Саха (Якутия)
 ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Издатель:
 ГАО РС (Я) «Сахапечать»
Адрес издателя:
 677000, г. Якутск,
 ул. Орджоникидзе, 31, каб. 124
 тел/факс: (8-4112) 34-39-17

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управление Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

Адрес редакции:
 678450, РС(Я), Нурбинский район г. Нурба, ул. Ленина, 37.
 redakcia06@mail.ru

Телефоны:
 менеджер по рекламе: 2-33-32,
 +7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нурба-Огни Нюрбы». Время подписания в печать по графику: 17.00, фактически: в 16.30. Объем 3 печ. л. Индекс ПИ 988. Тираж 683. Цена 38 руб. Газета выходит 1 раз в неделю: по четвергам на якутском (русском) языках. За содержание рекламы, объявлений и писем от вечаот рекламодатели и авторы. Мнение автора не всегда совпадает с мнением редакции.

Большое количество информации на сайте

